

Ekspertinės švietimo institucijos Lietuvoje: Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA) indėlis formuojant nacionalinę švietimo politiką

Aušra Brazinskaitė , Magnus Tomas Kėvišas

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Informacijos ir komunikacijos mokslų departamentas
Department of Information and Communication Sciences at the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania
ausra.brazinskaite@lnb.lt
magnus.kevisas@lnb.lt

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjamas santykis tarp tikslingai kuriamos Lietuvos švietimo sistemos ir vienos iš Lietuvos ekspertinių švietimo institucijų – Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA). STRATA yra seniai švietimo politikos lauke ekspertines išvadas (rekomendacijas) teikianti organizacija, nūdien dar labiau plečianti veiklą. Tokių Lietuvoje veikiančių, sprendimų priėmėjams tyrimais grįstą informaciją teikiančių institutų veiklos poveikis iki šiol nenagrinėtas. Faktiniai 2018–2020 m. švietimo lauke įgyvendinti politikos pokyčiai straipsnyje lyginami su STRATA darbais, siekiant įvertinti šiuos aspektus: pirma, kokia apimtimi, kurie sprendimų priėmėjai, kokiais tikslais naudojasi STRATA produkcija; antra, kokią poveikį faktiniam politikos formavimo procesui turi STRATA nudirbtas darbas. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad STRATA indėlis į švietimo politikos sprendimų genezę menkas. Dažniausiai naudojamosi pirminiais STRATA surinktais ir apdorotais duomenimis, bet ne STRATA daromomis išvadomis ar rekomendacijomis. Atlikta analizė laikytina išėties tašku platesnei diskusijai dėl viešaisiais asignavimais finansuojamų ekspertinių analitinių centrų indėlio Lietuvos viešojo politinio gyvenimo procese.

Reikšminiai žodžiai: įstatymų leidyba, Lietuvos švietimo sistema, informacinis aprūpinimas, ekspertinės institucijos, STRATA.

Expert Educational Institutions in Lithuania: Contribution of the Government Strategic Analysis Centre (STRATA) to Developing the National Education Policy

Abstract. The article elaborates on the relationship between the target-oriented education system of Lithuania and one of the Lithuanian expert educational institutions, Government Strategic Analysis Centre (STRATA). STRATA is an organisation which has long been offering expert conclusions (recommendations) in the field of education policy. Up to date, there has been no investigation of the impact of institutions in Lithuania which present research-based information to decision makers. The authors compares changes within educational policy implemented in 2018–2020 with undertakings of STRATA with the purpose to evaluate the following aspects: first, to what extent, which decision makers, and for what purposes were using STRATA products; and second, what impact the STRATA products have had on the actual policy-making process. The research results showed that STRATA's contribution to the genesis of education policy decisions is insignificant. It is the initial data gathered by STRATA rather than its conclusions or recommendations that are generally used. The analysis that has been done could be considered a starting point for further discussion regarding the contribution of expert analytical centres financed from public funds to the process of Lithuania's public political life.

Keywords: legislation, Lithuanian education policy, information services, expert institutions, STRATA.

Received: 09/09/2021. Accepted: 15/12/2021

Copyright © Aušra Brazinskaitė, Magnus Tomas Kėvišas 2021. Published by Martynas Mažvydas National Library of Lithuania.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadas

Valstybinėje švietimo 2013–2022 m. strategijoje akcentuojama švietimo, kaip tvaraus valstybės georovės kėlimo pagrindo, svarba¹. Tačiau nuo pat nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje vyksta ir niekaip nesibaigia jau permanentinės tapusios diskusijos dėl švietimo sistemos tobulinimo ir su tuo susijusios reformos². Rezultatas – įsteigta daug švietimo politikos pokyčius lemiančių institucijų, nuolat aktuali-zuojama, aktyviai keičiama, pertvarkoma, reformuojama jų sisteminė sąranga, funkcijų paskirstymas, vaidmuo ir pozicija valstybinių įstaigų visumos struktūroje. Tarp šių institucijų esama ir specialių *ekspertinių institucijų*, kurioms patikėta formuluoti įrodymais grįstą analitinį, įstatymų leidybos ir valdysenos lauke naudingą turinį³. Vis dėlto tyrimai rodo, kad informacijos vadyba Lietuvos viešosiose institucijose (bent ministerijose) yra ganėtinai stichiška⁴. Pažymėtina, kad ekspertinių institucijų informacinės produkcijos panaudojimas tokioje svarbioje srityje kaip švietimas iki šiol netyrinėtas. Tad šiame straipsnyje analizuojama vienos iš tokių ekspertinių institucijų – 2007 m. įkurto Vyriausybės strateginės analizės centro (toliau – STRATA) pastarųjų metų veikla, konkrečiai – šios institucijos pastangos ir faktinis indėlis tobulinant Lietuvos švietimo sistemą⁵.

Galima sakyti, kad STRATA dalyvauja (teikdama Vyriausybei ir ministerijoms nepriklausomą, tiriamąją veiklą grįstą informaciją) įgyvendinant Švietimo įstatyme apibrėžtą švietimo sistemos veiksmingumo principą⁶. Taigi, STRATA potenciali reikšmė ir įtaka (kokybiškiems rezultatams pasiekti sumaniai ir taupiai naudojant turimus išteklius, nuolat vertinant, analizuojant ir planuojant veiklą, remiantis veiksmingos vadybos principais ir gerosios praktikos pavyzdžiais) yra didžiulė. Hipotetiškai jos išvados ir rekomendacijos turėtų atlikti kritinį vaidmenį priimant švietimo politikos sprendimus, idealiau

¹ Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2014. Prieiga per internetą: https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2018/04/Valstybine-svietimo-strategija-2013-2020_svietstrat.pdf. Žiūrėta 2022-01-13.

² Apie nepriklausomybės laikotarpiu Lietuvoje vykstančias ir niekaip nesibaigiančias studijų ir aukštojo mokslo reformas plačiau žr. Norkus, Z. Akademinis mokslas ir demokratija. *Politologija*, 2001, t. 4, Nr. 24, p. 1–50, taip pat prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2001~1367159108227/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>; Kulakauskas, A. Baziniai mokslo ir studijų politikos principai bei jų praktinio taikymo politikos kaita Lietuvoje 1990–2018 metais, arba kodėl Lietuvos mokslas ir studijos neišsėina į magistralinį sėkmingos raidos kelią. *Darbai ir dienos*, 2019, t. 71, p. 103–117, <https://doi.org/10.7220/2335-8769.71.5>.

³ Pavyzdžiui, 2018–2020 m. Vyriausybės kanceliarijos strateginiame veiklos plane minimas ketinimas įsteigti ir įveikinti įrodymais grįsto valdymo kompetencijų centrą. Žr. *Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos 2018–2020 metų strateginis veiklos planas*, 2018 m. sausio 16 d. Prieiga per internetą: <https://lrvk.lrvk.lt/uploads/lrvk/documents/files/2018-2020%20LRVK%20strateginis%20veiklos%20planas.pdf>. Žiūrėta 2022-01-13.

⁴ Plačiau žr. Atkočiūnienė, Z.; Janiūnienė, E. Informacijos valdymas viešajame sektoriuje: Lietuvos ministerijų atvejis. *Informacijos mokslai*, 2013, t. 64, p. 35–51, <https://doi.org/10.15388/Im.2013.0.1601>.

⁵ *Nuo sausio 1-osios MOSTA savininko pareigas ir teises įgyvendina Vyriausybės kanceliarija*. Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA). Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/lt/component/content/article/8-naujienos/295-vyriausybe-pritare-mosta-pertvarkymui>. Žiūrėta 2022-01-13. Pažymėtina, kad pati STRATA yra sukurta po reorganizacijos. Anksčiau ji funkcionavo kaip Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (toliau – MOSTA), iš biudžetinės įstaigos tapęs viešąja įstaiga, kurios savininko pareigas ir teises įgyvendina Vyriausybės kanceliarija. Radikalčiai išplėstas teminis analizės ir tyrimų laukas: 2019 m. Vyriausybės nutarimu patvirtintais STRATA įstatais įstaigai patikėta „atlikti tyrimus ir vertinimus, rengti prognozes strateginiais klausimais“, kartu apibrėžiant labai plačią teminę imtį – „viešoji politika“. – *Nutarimas dėl viešosios įstaigos Vyriausybės strateginės analizės centro įstatų patvirtinimo*. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2019 m. liepos 31 d. Nr. 802. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/52642e24b74e11e982dae1db4290b1a9?jfwid=96t6tbqn2>. Žiūrėta 2022-01-13. Tai esmingai skiriasi nuo 2016 m. Vyriausybės nutarimu nustatyto tikslo: „teikti įrodymais grįstą informaciją ir rekomendacijas dėl visuomenei aktualių mokslo, studijų ir inovacijų politikos formavimo ir įgyvendinimo sprendimų priėmimo“. – *Nutarimas dėl biudžetinės įstaigos Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro pertvarkymo į viešąją įstaigą ir turto investavimo*. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2016 m. lapkričio 16 d. Nr. 1151. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/92c91131b24f11e6a3e9de0fc8d85cd8?jfwid=96t6tbqn2>. Žiūrėta 2022-01-13.

⁶ Žr. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas*, 1991 m. birželio 25 d. Nr. I-1489. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1480/asr?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=169cc356-c5a2-4baa-9a00-c2e8b086b94b>. Žiūrėta 2022-01-13.

atveju jų turėtų būti paisoma visada⁷. Atsižvelgus į tai, straipsnyje ir siekiama atsakyti į šiuos klausimus: kokia konkreti STRATA siūlomų „tinkamų ir laiku priimamų sprendimų“ skverbtis švietimo lauke; kokie jų faktiniai padariniai Lietuvos švietimo sistemai⁸. Atsakymams pasitelkiami šie straipsnio uždaviniai: 1) parengti minimų 1520 aktų visumą charakterizuoti padėsiančią švietimo lauko pokyčių suvestinę; 2) nustatyti STRATA indėlį formuojant nacionalinę švietimo politiką ir užtikrinant informacinį aprūpinimą; 3) išanalizuoti STRATA informacijos panaudos pobūdžio „gylį“ (kokia apimtimi STRATA rekomendacijomis naudojama, kas galiausiai patenka (nepatenka) į norminius aktus).

Sistemingų, kompleksinių tyrimų straipsnio tema nėra. Kai kurie darbai apima tik vieną ar kitą šio tyrimo aspektą. Užsienio šalyse tyrimų, kurie nagrinėja ekspertinių institucijų indėlį į politikos formavimo visumą, pastaruoju metu publikuojama vis daugiau⁹. Esama net atskirai švietimo sritį analizuojančių darbų¹⁰. Juose pirmiausia pastebima, kad ekspertinio (įrodymais grįsto) turinio vaidmuo švietimo politikos lauke stiprėja, ir tai vis labiau kontekstualizuojama (identifikuojama)¹¹. Kai kuriuose darbuose gilinamasi į principinius, kartais net legitimumo, konstitucinius demokratinės valdysenos bruožus. Štai Amanda Cooper ir jos kolegos nagrinėja pačią „eksperto rekomendacija vs. partijos programos pažadai“ kontroversiją, formuluoja argumentus, kad ilgainiui politikos formavimo procese ekspertinio turinio turi būti tik daugiau¹², ir prieina išvadą, kad įtampa „ekspertizė vs. politika“ visuose valdymo lygmenyse

⁷ Tie atvejai, kai STRATA pateikta išvada yra iš dalies ar suvis ignoruojama, galėtų sudaryti valdysenos tyrimo aspektu įdomią konceptualią imtį, atskleidžiančią santykį – ir brėžiančią įtampas ribą – tarp technokratinės ir demokratinės valdysenos principų. Retkarčiais šis dėmuo šiame straipsnyje paliečiamas, tačiau dėmesys telkiamas pirmiausia į faktinį STRATA darbo panaudojamumą, naudingumą plėtojant šalies švietimo sistemą.

⁸ Šie klausimai įdomūs ne tik dėl teorinio užmojo atskleisti sistemos sandarą, bet ir dėl praktinės dimensijos. STRATA 2020 m. valstybei kainavo per pusę milijono eurų. Žr. *Aiškinamasis raštas prie 2020 metų biudžeto vykdymo ataskaitų*. Vyriausybės strateginės analizės centras, 2020.12.31. Prieiga per internetą: https://strata.gov.lt/images/documents/ataskaitos/finansu/2020_IV_ketv_biudzetas.pdf. Žiūrėta 2021-09-14.

⁹ Žr., pavyzdžiui: Fischer, F. *Technocracy and the Politics of Expertise*. London: Sage Publications, 1990; Radaelli, C. M. The Public Policy of the European Union: Whither Politics of Expertise? *Journal of European Public Policy*, 1999, Vol. 6, No. 5, p. 757–774, <https://doi.org/10.1080/135017699343360>; Solesbury, W. *Evidence Based Policy: Whence it Came and Where it's Going*. London: ESRC UK Centre for Evidence Based Policy and Practice, 2001; Sin, Ch. H. The Role of Intermediaries in Getting Evidence into Policy and Practice: Some Useful Lessons from Examining Consultancy-Client Relationships. *Evidence & Policy: A Journal of Research, Debate and Practice*, 2008, Vol. 4, No. 1, p. 85–103, <https://doi.org/10.1332/174426408783477828>; Banks, G. Evidence-Based Policy Making: What is It? How Do We Get It? *ANU Public Lecture Series, Presented by ANZSOG*. Canberra, February 2009. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=1616460>. Žiūrėta 2021-08-24; Tellmann, S. M. *Experts in Public Policymaking: Influential, Yet Constrained*. PhD Thesis Centre for the Study of Professions. Oslo and Akershus University College of Applied Sciences, 2016. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Silje-Maria-Tellmann/publication/319328686_Experts_in_public_policymaking_influential_yet_constrained/links/59ad70fd458515d09ce18013/Experts-in-public-policymaking-influential-yet-constrained.pdf. Žiūrėta 2021-08-24; Moore, A.; MacKenzie, M. K. Policy Making during Crises: How Diversity and Disagreement Can Help Manage the Politics of Expert Advice. *BMJ: British Medical Journal*, 2020, Vol. 371, p. 1–3, <https://doi.org/10.1136/bmj.m4039>; Christensen, J. Expert Knowledge and Policymaking: A Multi-Disciplinary Research Agenda. *Policy & Politics*, 2021, Vol. 49, No. 3, p. 455–471, <https://doi.org/10.1332/030557320X15898190680037>.

¹⁰ Žr., pavyzdžiui: Honig, M. I. The New Middle Management: Intermediary Organizations in Education Policy Implementation. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 2004, Vol. 26, No. 1, p. 65–87, <https://doi.org/10.3102/01623737026001065>; Honig, M. I.; Coburn, C. Evidence-Based Decision Making in School District Central Offices: Toward a Policy and Research Agenda. *Educational Policy*, 2008, Vol. 22, No. 4, p. 578–608, <https://doi.org/10.1177/0895904807307067>; Cooper, A.; Levin, B.; Campbell, C. The Growing (But Still Limited) Importance of Evidence in Education Policy and Practice. *Journal of Educational Change*, 2009, Vol. 10, No. 2, p. 159–171, <https://doi.org/10.1007/s10833-009-9107-0>; Elken, M. Expert Group Institutionalization and Task Expansion in European Education Policy-Making. *European Educational Research Journal*, 2018, Vol. 17, No. 3, p. 335–348, <https://doi.org/10.1177/1474904117720406>.

¹¹ Tyrinėtojų teigimu, šio ekspertinio turinio švietimo politikos lauke padidėjimą lėmė: 1) vis labiau išsilavinusios ir gerai informuotos visuomenės augimas; 2) gerokai išaugęs visų rūšių duomenų prieinamumas, kurį skatina informacinių technologijų raida; 3) mokslo bendruomenės dydžio ir galimybių augimas; 4) išaugęs dėmesys produktyvumui ir tarptautiniam konkurencingumui; 5) vis daugiau dėmesio skiriama vyriausybės kontrolei ir atskaitomybei. Žr. Davies, H.; Nutley, S.; Smith, P. Introducing Evidence-based Policy and Practice in Public Services. In: *What Works? Evidence-based Policy and Practice in Public Services* / Eds. Huw T. O. Davies, Sandra M. Nutley, Peter C. Smith. Bristol: Policy Press, 2000. p. 2.

¹² Žr. Cooper, A.; Levin, B.; Campbell, C. *The Growing (But Still Limited) Importance of Evidence in Education Policy and Practice*, p. 159–171.

nėra vienodai išreikšta¹³. Šios tematikos tyrimams kartais būdinga tam tikra norminė (politinė) laikyvena, stojant arba tyrimais (įrodymais) grįstos valdysenos (angl. *evidence-based decision making*, EBDM) pusėn¹⁴ arba oponuojant bet kokiam entuziazmui dėl taip plėtojamos demokratijos išdavystės¹⁵. Šiame straipsnyje orientuojamasi į ekspertinio turinio vartosenos pragmatiką. Taigi tyrėjų brėžti konceptualiniai metmenys papildomi praktine dimensija.

Šis tyrimas yra dvejopai (struktūriškai ir chronologiškai) ribotas. Kaip minėta, tiriamas tik STRATA indėlis švietimo politikos formavimo visumoje, t. y. kiek tą indėlį liudija 2018–2020 m. laikotarpio teisės aktų (ar jų projektų) turinys ir jų genezė. Santykinė chronologinė tiriamosios medžiagos imtis yra 2018–2020 m. laikotarpis¹⁶. Jis itin reikšmingas – būtent 2018–2020 m. pagal Vyriausybės kanceliarijos strateginį veiklos planą STRATA patikėta tyrimais grįstu turiniu prisidėti siekiant efektyvios valdysenos tikslų. Iš šio tyrimo išplaukiančias išvadas ir rekomendacijas lemia būtent tai, kad tam tikra tarpinstitucinė informacijos apyvartos, įstatymų leidybos proceso dinamika turi vienas ar kitas jai būdingas charakteristikas dėl tiksliai vieną ar kitą veiklos *modus operandi* preferavusių politinio pasitikėjimo personalijų ar net partijos kaip visumos laikysenos. Siekiant nustatyti nuo atskirų personalijų ar partijų nepriklausomus politikos formuotojų ir ekspertų santykio dėsninumus, ateityje (remiantis kitų laikotarpių duomenimis) būtų pravartu atlikti lyginamuosius tyrimus. Tik pažymėtina, kad vieną iš STRATA reorganizacijų įvykdė pati Sauliaus Skvernelio vadovauta Vyriausybė, tad STRATA ir įstatymų leidėjo ar vykdytojo darnus sambūvis, net veiksmų koordinacija šiuo atveju yra racionali tyrėjų asumpcija.

Sprendžiant straipsnio uždavinius buvo naudojami hermeneutinis (tekstų interpretacijos) ir lyginamasis metodai. Tyrime naudoti šaltiniai yra Vyriausybės, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos publikacijos, programos, ataskaitos, Lietuvos Respublikos teisės aktai ir jų projektai. Pagrindinis šių analizuotų dokumentų šaltinis – Lietuvos Respublikos Seimo Teisės aktų, projektų ir susijusių dokumentų paieškos sistema (toliau – Seimo dokumentų sistema)¹⁷. Tirtų dokumentų atrankos kriterijus – sąsaja su švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų įstatymų turiniu, jų tekstais, pakeitimų projektais, visus šiuos aktus lydinčiais dokumentais. Į pirminę aktų imtį pateko 1520 dokumentų. Toliau nagrinėtas su švietimu tiesiogiai ar artimai sietinuose tiriamojo laikotarpio teisės aktuose, projektuose ir juos lydinčioje medžiagoje minimas, cituojamas, perdirbtas, referuojamas, nuoroda pateikiamas STRATA sukurtas turinys. STRATA darbų visumai atskleisti imtos šio centro metinės veiklos ataskaitos ir kiti leidiniai, 2018–2020 m. STRATA publikuoti su švietimo lauku susiję tyrimų duomenys. Juridinių aktų genezę kontekstualizuoti padėjo viešojoje erdvėje pateikiama struktūruota informacija: 1) žiniasklaidos pranešimai, tyrimai, pareigūnų komentarai informaciniuose portaluose; 2) skelbiamas viešojo diskurso turinys.

Straipsnį sudaro keturi skyriai. Pirmame apžvelgiami svarbiausi tiriamojo laikotarpio švietimo sistemos ir švietimo reglamentavimo pokyčiai. Jie leidžia identifikuoti, kokiose švietimo sistemos srityse pasiekta reali kaita (ją žymi beveik priimtų sprendimų visuma ir jais grįstos įgyvendintos reformos ar reformų turinys). Pažymėtina, kad iš dėmesio lauko išleidžiama STRATA veiklos imtis (jei tokios būta), kuri tiesiog nebuvo orientuota į veiklą ar ketinimus ir kuri galiausiai tapo apčiuopiama įsigaliojusiais teisės aktais, įstatymais ir įgyvendinamaisiais raštais. Jei ši imtis būtų didelė, tai būtų santykinai stebinant, net

¹³ Plačiau žr. Radaelli, C. M. *The Public Policy of the European Union: Whither Politics of Expertise?*, p. 757–774.

¹⁴ Žr., pavyzdžiui: Cooper, A.; Levin, B.; Campbell, C. *The Growing (But Still Limited) Importance of Evidence in Education Policy and Practice*, p. 159–171.

¹⁵ Žr., pavyzdžiui: Boaz, A.; Grayson, L.; Levitt, R.; Solesbury, W. Does Evidence-Based Policy Work? Learning from the UK Experience. *Evidence & Policy*, 2008, Vol. 4, No. 2, p. 233–253, <https://doi.org/10.1332/174426408784614680>; Andersen, S. S.; Burns, T. R. The European Union and the Erosion of Parliamentary Democracy: A Study of Post-parliamentary Governance. In: *The European Union: How Democratic Is It?* / Eds. S. S. Andersen, K. A. Eliassen. London: Sage, 1996, p. 227–251, <https://dx.doi.org/10.4135/9781446279434.n13>.

¹⁶ Laikotarpis iš esmės apima septynioliktosios (Sauliaus Skvernelio vadovautos) Vyriausybės, 2016–2020 m. Seimo (Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos (LVŽS) dominuojančios Seimo daugumos) metus.

¹⁷ *Lietuvos Respublikos Seimas: Teisės aktų, projektų ir susijusių dokumentų paieška*. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/documentSearch/lt>

skandalingas faktas. Be to, pradėti analizę nuo pačios STRATA tiriamosios veiklos apžvalgos (nesiekiant konkrečių projektų iškart sieti su jų (numanomais) tiesioginiais padariniais), nebūtų įmanoma. STRATA darbą sunku kvantifikuoti šio tyrimo klausimų kontekste: kur (kiek), kokia imtimi faktinės įstatymų leidybos, teisinio norminimo visumoje STRATA turėjo įtakos ir kur (kiek) – ne?

Antrame skyriuje nuodugnai nagrinėjami atvejai, kai yra pagrindo teigti, kad konkretus projektuotas, įsigaliojęs teisės aktas yra paremtas, bent iš dalies, STRATA darbo rezultatais. Čia artėjama prie STRATA įtakos su švietimo sritimi susijusiam teisėkūros procesui aptarties. Trečias skyrius skirtas klausimams, apibrėžiantiems temas ir tematikas, įstatymų leidėjus, įstatymų įgyvendintojus, kitus subjektus, kurie aktyviai kreipia dėmesį į STRATA išvadas, remiasi ten dėstomu turiniu ar bent referuoja jo tendencijas. Paskutinis ketvirtas skyrius skirtas STRATA darbo panaudos gyliui įvertinti: kuriais konkrečiais STRATA produkcijos segmentais remiamasi, kurios STRATA tyrimų ir ekspertinių vertinimų dalys galiausiai „nusėda“ įsigaliojusiuose teisės aktuose? Straipsnio pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

Straipsnio naujumą ir aktualumą rodo šie aspektai: 1) pirmas bandymas analizuoti galimą STRATA indėlį į nacionalinės švietimo politikos formavimą; 2) prielaidų platesnei diskusijai dėl viešaisiais asignavimais finansuojamų ekspertinių analitinių centrų indėlio Lietuvos viešojo politinio gyvenimo procese sukūrimas.

1. 2018–2020 m. švietimo srityje įgyvendinti pokyčiai

2018 m. balandį Lietuvos nacionalinėje bibliotekoje tuometis ministras pirmininkas S. Skvernelis ir buvusios Vyriausybės nariai (švietimo ir mokslo ministrė Jurgita Petrauskienė, ūkio ministras Virginijus Sinkevičius, finansų ministras Vilius Šapoka, socialinės apsaugos ir darbo ministras Linas Kukuraitis, sveikatos apsaugos ministras Aurelijus Veryga) žiniasklaidai pristatė Vyriausybės struktūrines reformas švietimo, sveikatos, mokesčių, inovacijų, šešėlinės ekonomikos mažinimo ir pensijų srityse¹⁸. Tada skelbta, kad bus iš esmės atnaujinta švietimo sistema, tai apims visus sistemos lygmenis nuo ikimokyklinio ugdymo iki aukštojo mokslo¹⁹. Švietimo struktūrinės reformos metmenys buvo išdėstyti Vyriausybės leidinyje²⁰, jame pokyčių visuma suskirstyta į penkis dalis – kiekvienoje jų išvardyti iššūkiai, tikslai, konkretūs pokyčių įgyvendinimo žingsniai ir terminai.

- „Ugdymo ateičiai“ programos rengėjai orientuojasi į (1) ugdymo turinio atnaujinimą, (2) mokinių vertinimo sistemos pakeitimus įvedant kaupiamąjį mokymosi rezultatų vertinimą, (3) ketinimą daugiau kaip pusę mokyklų aprūpinti moderniausia gamtos ir technologijos mokslų įranga ir kt.
- „Gyvenimo po mokyklos“ programos autoriai fokusuojasi į (4) neformalųjį švietimą: sąlygas, kad jis būtų prieinamesnis, modernizuotą tokio švietimo turinį ir priemones.
- Programos „Saugi mokykla kiekvienam“ tikslas – (5) sukurti sąlygas laiku suteikti reikiamą pagalbą vaikams, kovoti su patyčiomis, didinti mokinių motyvaciją, gerinti pasiekimus, lengvinti grįžtančių į Lietuvą šeimų vaikų integraciją.
- Programa „Mokyklų tinklo optimizacija ir švietimo paslaugų kokybė, mokytojo prestižo didinimas“ pristatyta kaip (6) pastanga užtikrinti vienodas mokymosi sąlygas visiems mokiniams, suformuluota klasės krepšelio sąvoka; etatų skaičius tinkle bus optimalus, mokytojo profesija taps prestižinė. Taigi mokyklos skatinamos jungtis. (7) Numatoma, kad pedagogus rengs geriausias aukštosios mokyklos. Planuojama mokykloms teikti tikslinę kokybės užtikrinimo paramą.

¹⁸ *Pristatytos Vyriausybės 6 struktūrinės reformos*. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2018.04.16. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/naujienos/3059-pristatytos-vyriausybes-6-strukturines-reformos>. Žiūrėta 2021-08-14.

¹⁹ *Švietimo struktūrinė reforma: švietimą įdarbiname ateičiai*. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2018.04.19. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/web/lt/pranesimai_spaudai/svietimo-strukturine-reforma-svietima-idarbiname-ateiciai. Žiūrėta 2021-08-14.

²⁰ *6 struktūrinės reformos – naujam Lietuvai šimtmečiui*. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Prieiga per internetą: <https://lr.lt/uploads/main/documents/files/LRV%206%20strukturines%20reformas.pdf>. Žiūrėta 2022-01-13.

- Programa „Universitetų ir profesinio mokymo įstaigų tinklo optimizavimas, paslaugų kokybės gerinimas, dėstytojų ir tyrėjų prestižas“ orientuota į prielaidas aukštojo mokslo ir studijų kokybei: (8) valstybinių universitetų tinklas bus pertvarkytas; (9) keičiamas, orientuojamas į darbo rinko poreikius aukštojo mokslo, studijų sąranga ir turinys.

Dauguma čia išdėstytų prioritetų organiškai išauga iš Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos (LVŽS) 2016 m. rinkimų programos²¹. Aiškiai matyti, kaip, pavyzdžiui, prioritetas sukurti „valstybės poreikiu grindžiamą švietimo finansavimo sistemą, atsisakyti „krepšelių“ tapo pirmiau išdėstyta klasės krepšelio sąvoka. Tai dėsninga: švietimo, mokslo ir sporto ministrų pareigas S. Skvernelio vadovautoje Vyriausybėje ėjo (nepartiniai, nepriklausomi ekspertai, kaip deklaruota, profesionalai) J. Petrauskienė (2016 m. gruodžio 13 d. – 2018 m. gruodžio 7 d.) ir tiriamuoju laikotarpiu Algirdas Monkevičius²² (2019 m. sausio 15 d. – 2020 m. gruodžio 11 d.). Ir J. Petrauskienę, ir A. Monkevičių į kabineto narius skyrė LVŽS, taigi šiuo klausimu Vyriausybės programa rėmėsi LVŽS rinkimų programos švietimui skirta sekcija.

Klaustina: kuriame etape, kurioje fazėje vienokį ar kitokį vaidmenį atlieka ekspertinės institucijos. Viena vertus, ekspertinių institucijų produkcija galėtų informuoti partijų programas ir tada taip tik netiesiogiai perspektyvoje daryti įtaką sistemos organizavimui. Tačiau partijų programose retai remiamasi – tiksliau, beveik niekada nesiremiam – ekspertų išvadomis: deklaracijos trajektorija yra familiarsnė – „mes darysime“ ir „jei jūs (rinkėjai) su mumis, padarysime“. Kita vertus, ekspertinių institucijų rekomendacijos gali būti (ir yra) minimos kaip motyvas, motyvuojanti infrastruktūra jau norminio akto leidybos fazėje, taigi tada norminis aktas skelbiamas turįs dvi prielaidas (du argumentus):

- rinkėjų (jie neprivalo motyvuoti, kodėl ko nors nori) valią, ir vis dėlto,
- ekspertinės institucijos rekomendaciją (ji visai neprivaloma, bet vis tiek pateikiama, – darytina išvada, (1) kaip pagalbinis argumentas, (2) kaip tikslų, konkretų sprendimą, jo specifinę formuluotę grindžiantis argumentas, (3) kaip sprendimo tęstinumą laiduojantis argumentas (familiariai – „kitos vyriausybės tenedrįsta atšaukti!“) ar kokiais kitais pagrindais).

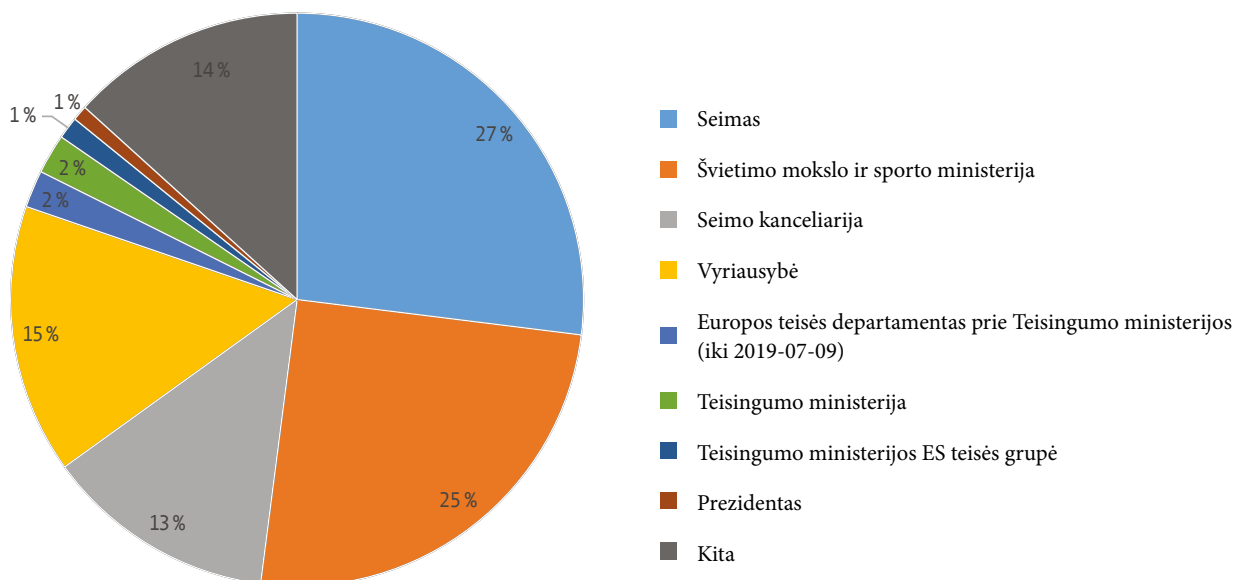
Santykiškai deklaratyviai išdėstyti siekiniai dar S. Skvernelio vadovautos Vyriausybės kadencijos metais tapo teisės aktų projektais ir faktiškai įsigaliojusiais sprendimais; vienus jų spėta ir įgyvendinti, kiti liko nebaigti. S. Skvernelio vadovautai Vyriausybei atiduodant įgaliojimus.

Pažymėtina, kad Seimo dokumentų sistemoje pateikiami tiriamuoju periodu registruoti apie 1500 su Švietimo, Mokslo ir studijų bei Profesinio mokymo įstatymais susijusių dokumentų (žr. 1, 2 pav.).

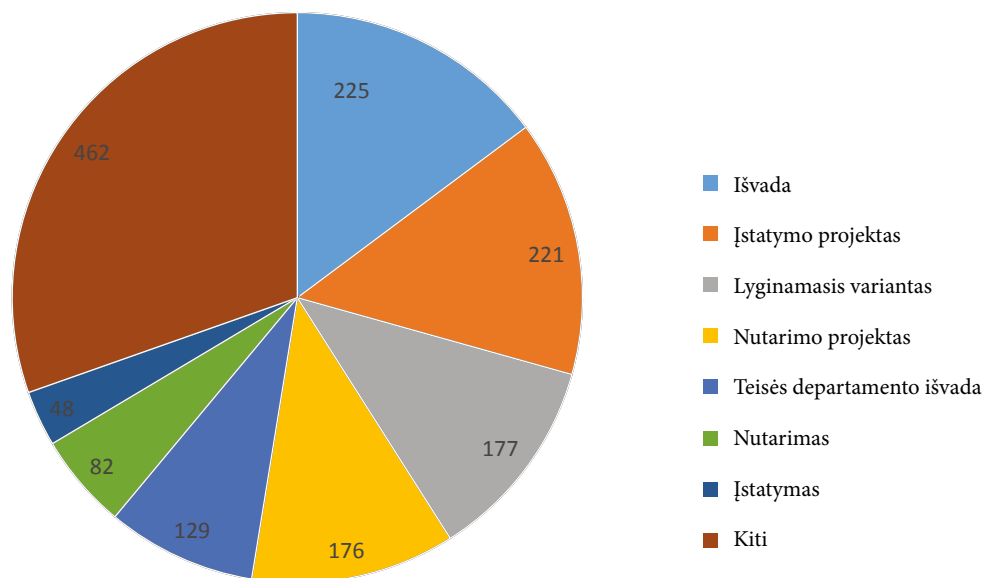
Toliau aptariama keletas charakteringų atvejų, rodančių, kaip programinis tikslas virto pasiūlytais ar įgyvendintais teisės aktais.

²¹ Seimo rinkimų programa 2016 m. Darnus švietimas ir kultūra. Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga. Prieiga per internetą: <https://www.lvzs.lt/lt/apie-mus/programa/2016-m-lr-seimo-rinkimai>. Žiūrėta 2022-01-13.

²² Anksčiau ėjęs ir Naujosios sąjungos (socialliberalų) deleguoto švietimo ministro pareigas.

1 pav. Lietuvos Respublikos Seimo dokumentų sistemoje²³ 2018–2020 m. pateiktų švietimo srities teisės aktų (iš viso 1520) pasiskirstymas pagal jų rengėją: švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų įstatymų pakeitimų, projektų ir juos lydinčių dokumentų visumos struktūra pagal juos rengusias institucijas.

2 pav. 2018–2020 m. švietimo srities teisės aktai pagal kategoriją.

²³ Lietuvos Respublikos Seimas: Teisės aktų, projektų ir susijusių dokumentų paieška. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/documentSearch/lt>.

1.1. Pokyčiai: (ne aukštojo) mokymo turinys, daiktiniai ištekliai

(1) 2019 m. pradėti ugdymo turinio atnaujinimo darbai. Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu²⁴ patvirtintos Bendrųjų programų atnaujinimo gairės, kuriose nustatytos Bendrųjų programų pokyčių sritys: tikslai, ugdymosi rezultatai (kompetencijos), mokymosi turinys ir mokinių pasiekimų vertinimo kaita. Parengta: Mokyklinio amžiaus vaiko ir jaunuolio kognityviosios ir socialinės-emocinės raidos aprašas; Kompetencijų (komunikavimo, kultūrinės, kūrybiškumo, pažinimo, pilietiškumo ir socialinės, emocinės ir sveikos gyvensenos) raidos 1–12 klasėse aprašai; Bendrųjų programų atnaujinimo vadovas; pradinio bei pagrindinio ugdymo bendrųjų programų projektai²⁵. Atnaujintoje Vyriausybės struktūrinių reformų versijoje²⁶ naujas bendrąsias programas numatoma patvirtinti 2022 m. birželį. Pradiniame „Ugdymo ateičiai“ projekte darbai buvo planuojami anksčiau, tačiau, kaip sakė buvęs švietimo, mokslo ir sporto ministras A. Monkevičius, ugdymo turinio pokyčiai buvo suplanuoti pernelyg optimistiškai. Pažymėta, kad tokie pokyčiai negali įvykti per metus ar dvejus, be to, atsirado ir, ministro teigimu, kontroversiškų pasiūlymų²⁷.

(2) Dar 2019 m. išsyrk pradėta kurti ir į skirtingų ugdymosi poreikių turinčius asmenis nukreipta mokinio pasiekimų vertinimo sistema – sukurtas kaupiamojo vertinimo modelis, taip pat parengtos 4 pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programos, skirtos mokinių individualiai pažangai vertinti²⁸.

(3) Pradinio ir pagrindinio ugdymo programos I dalį įgyvendinančios mokyklos pagal planą aprūpintos reikiamomis IT ir kitomis mokymosi priemonėmis, gamtos mokslų laboratorijomis ir galimybėmis saugiai jungtis prie interneto tinklų. Gamtos ir technologijos mokslų priemonės 2017–2019 m. gavo 62 proc. bendrojo ugdymo mokyklų²⁹.

(4) Dėmesys neformaliajam švietimui galbūt justis STEAM (angl. *science, technology, engineering, the arts, and mathematics*; realizuojamas siekis jungti tikslųjų mokslų ir menų disciplinas) centrų iniciatyvoje: regionų moksleiviams, bendradarbiaujant savivaldybėms ir universitetams, steigiamos ir vaikams pritaikytos tyrimų, atradimų ir inovacijų erdvės. 2019 m. pradžioje pasirašytos metodinių STEAM atviros prieigos centrų Vilniuje ir Klaipėdoje kūrimo sutartys (planuojama, kad STEAM centrai Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje veiks ir kaip metodiniai, konsultaciniai centrai), taip pat finansavimo sutartys dėl 7 regioninių STEAM atviros prieigos centrų kūrimo. Numatyta, kad regioniniai STEAM centrai veiklą pradės 2021 m. Taip pat kuriamas Mokslo ir inovacijų sklaidos centras³⁰.

Konstatuotina, kad Vyriausybė nedelsė – 2019 m. jau būta suformuluotų su mokymo turiniu ir švietimo materialine baze, daiktiniais ištekliais susijusių konkrečių naujovių.

1.2. Pokyčiai: (ne aukštojo mokslo) tinklas ir personalas

(5) Nepaisant deklaruotų prioritetų, svarbus žingsnis žengtas didesnio švietimo paslaugų prieinamumo, socialinės rizikos šeimų vaikų ugdymo link. Įtvirtinant įtraukties principą, priimti Švietimo įstatymo

²⁴ *Dėl bendrųjų programų atnaujinimo gairių patvirtinimo*. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras, 2019 m. lapkričio 18 d. įsakymas Nr. V-1317. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e1e6cca00a4211eaa727fba-41f42a7e9?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=a7f22171-4a07-414b-b5b0-3360cac79d76>. Žiūrėta 2021-08-14.

²⁵ Dėl Vyriausybės programos įgyvendinimo plano vykdymo pažangos iki 2020 m. II ketv. pabaigos ataskaitos. *LRV.lt*. Prieiga per internetą: https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/ATASKAITA_2020%20m_%20II%20ketv_pazanga.pdf. Žiūrėta 2021-08-14.

²⁶ *6 struktūrinės reformos: atnaujinta versija 2.0*. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Prieiga per internetą: [https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/Atnaujintas%20reform%C5%B3%20leidinys\(1\).pdf](https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/Atnaujintas%20reform%C5%B3%20leidinys(1).pdf). Žiūrėta 2022-01-13.

²⁷ Plačiau žr. Gaučaitė, M. 6 reformos: švietimo srityje išvelgia pernelyg optimistinių tikslų ir netgi sabotazą. *LRT.lt*, 2019.10.09. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1104340/6-reformos-svietimo-srityje-izvelgia-pernelyg-optimistiniu-tikslu-ir-netgi-sabotaza>. Žiūrėta 2021-09-14.

²⁸ *Lietuvos Respublikos Vyriausybė: 2019 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2020 kovo 25 d. Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/veiklos%20ataskaita%202019.pdf>. Žiūrėta 2021-09-14.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Dėl Vyriausybės programos įgyvendinimo plano vykdymo pažangos iki 2020 m. II ketv. pabaigos ataskaitos*.

pakeitimais³¹, naikinantys diskriminuojančias nuostatas dėl negalią ir specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų. Jie galės lankyti artimiausią jų gyvenamojoje vietoje esančią bendrąją mokyklą, taip pat bus gerokai išplėsta pagalbos sistema mokyklose. Naujos Švietimo įstatymo nuostatos bus įgyvendinamos laipsniškai ir galiausiai įsigalios 2024 m. rugsėjo 1 d.³²

(6) Kaip buvo galima prognozuoti, dėl lengvai apčiuopiamų, tiesioginių kaitos padarinių, itin ryškių, pastebimų veikslių imtasi optimizuojant mokyklų tinklą ir siekiant geresnės paslaugų kokybės. Pirmiausia šalyje vykdyti mokyklų tinklo optimizavimo darbai: mokyklos buvo jungiamos. 2019 m. mokyklų, kuriose mokosi iki 120 mokinių, palyginti su 2016–2017 m., sumažėjo beveik ketvirtadaliu³³. Vyriausybės nutarimu³⁴ nustatytas minimalus klasės dydis: itin mažoms klasėms finansavimas paprasčiausiai nebūtų skiriamas. Tai skatino siekti optimalaus klasių dydžio ir mokytojų pareigybių skaičiaus. Dėl to nuo 2019 m. rugsėjo 1 d. pradėta įgyvendinti griežtesnė negausių III ir IV gimnazijų klasių (kuriose mokinių skaičius nesiekia 12) ugdymo finansavimo iš valstybės biudžeto tvarka, pakeistas Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir naudojimo tvarkos aprašas. Nesukomplektuoti (mažiausio mokinių skaičiaus nesiekiančiai) IV gimnazijos klasei valstybės biudžeto lėšos ugdymui skiriamos tik tuo atveju, jeigu mokykloje nesudaroma III gimnazijos klasių³⁵. Įgyvendinant Bendrojo ugdymo mokyklų finansinių ir žmogiškųjų išteklių optimizavimo planą, 2018 m. taip pat pereita nuo ugdymo lėšų skyrimo mokinio krepšelio principu prie lėšų skaičiavimo klasei principo³⁶.

2020 m. baigta mokytojų darbo apmokėjimo pertvarka. Etatinis mokytojų darbo apmokėjimas buvo diegiamas dviem etapais: nuo 2018 m. rugsėjo 1 d. ir nuo 2019 m. rugsėjo 1 d., pridėdam po 3 papildomai mokamas nekontaktines valandas ir taip formuojant mokytojo etatą, kurį sudaro 36 valandų darbo krūvio norma per savaitę³⁷. Tai neabejotinai buvo ryškiausias S. Skvernelio vadovautos Vyriausybės švietimo srities darbas: pedagogų atlyginimų skaičiavimo sistemos reforma 2018 m. pabaigoje išprovokavo kelias savaites trukusį mokytojų streiką³⁸. Siekiant geriau patenkinti švietimo bendruomenės poreikius, atitinkamai pakeisti mokytojų darbo apmokėjimą reglamentuojantys teisės aktai. Vis dėlto nuo 2019 m. rugsėjo etatinis mokytojų darbo apmokėjimas įgyvendinamas visa apimtimi³⁹.

(7) Lietuvoje suformuoti 3 nacionaliniai pedagogų rengimo centrai, kurių veikla vykdoma Vilniaus, Kauno (Vytauto Didžiojo) universitetuose ir universitete Šiauliuose⁴⁰. Vadovaujantis Pedagogų rengimo reglamento 19 punktu, pedagoginių studijų programas, teikiančias pedagogo kvalifikaciją, vykdo centrai ir kitos aukštosios mokyklos, turinčios bendradarbiavimo sutartis.

2019 m. taip pat patvirtinti naujos redakcijos Kvalifikacijos tobulinimo nuostatai, įtvirtinantys tęstinio kvalifikacijos tobulinimo, planavimo visais lygmenimis nuostatas, apibrėžiantys institucijų atsakomybes.

³¹ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 5, 14, 21, 29, 30, 34 ir 36 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 45-1 straipsniu įstatymas. Lietuvos Respublikos Seimas, 2020 m. birželio 30 d. įstatymas Nr. XIII-3268. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a396c630c07711eaae0db016672c9a9c>.

³² Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2020 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2021.03.29. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/Ministerijos%20veiklos%20ataskaitos/%C5%A0vietimo%2C%20mokslo%20ir%20sporto%20ministerijos%202020%20m_%20veiklos%20ataskaita.pdf. Žiūrėta 2021-09-14.

³³ Lietuvos Respublikos Vyriausybė: 2019 metų veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: <https://lr.lt/uploads/main/documents/files/veiklos%20ataskaita%202019.pdf>. Žiūrėta 2022-01-13.

³⁴ Dėl mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2018 m. liepos 11 d. nutarimas Nr. 679. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/acd82c9188fa11e8aa33fe8f0fea665f?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=c1ac9d51-a33e-4277-969b-4829613360c8>. Žiūrėta 2021-09-14.

³⁵ Dėl Vyriausybės programos įgyvendinimo plano vykdymo pažangos iki 2020 m. III ketv. pabaigos ataskaitos. LRV.lt. Prieiga per internetą: https://lr.lt/uploads/main/documents/files/ATASKAITA_LRV%20plano%20vykdymas_2020%20m_%20III%20ketv.pdf. Žiūrėta 2021-09-14.

³⁶ Dėl mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2018 m. liepos 11 d. nutarimas Nr. 679.

³⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė: 2019 metų veiklos ataskaita.

³⁸ Plačiau žr. Bauraitė, R. Mokytojų streikas atskleidė skaudžią tiesą: kantrybės taurė jau perpildyta. *Irytas.lt*, 2018.11.29. Prieiga per internetą: <https://www.irytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2018/11/29/news/mokytoju-streikas-atskleide-skaudzia-tiesa-kantrybes-taure-jau-perpildyta-8398554/>. Žiūrėta 2021-09-14.

³⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė: 2019 metų veiklos ataskaita.

⁴⁰ 2021 m. sausį (pirmosios Ingridos Šimonytės vadovaujamos Vyriausybės dienos) prijungtas prie Vilniaus universiteto.

Patvirtinti kvalifikacijos tobulinimo prioritetai 2020–2022 m., pabrėžiantys prioritetines kryptis, į kurias turėtų orientuotis programų regėjai ir mokyklos, planuodamos pedagogų kvalifikacijos tobulinimą. 2020 m. patvirtintas preliminarinių valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų, į kurias 2020 m. priimami studentai, skaičius, studijų stipendijų skaičius ir skiriamas valstybės finansavimas⁴¹, kur numatytas universitetinių studijų ir koleginių studijų skiriamas valstybės finansavimas pedagogams rengti – pagal studijų programas arba jų grupes⁴².

Konstatuotina, kad akivaizdžiais sprendimais tapo ir ne su aukštojo mokslo tinklu ir personalu susiję siekiniai. Kai kurie iš šių sprendimų sulaukė didelio visuomenės atgarsio.

1.3. Pokyčiai: aukštojo mokslo kokybė

(8) Siekiant gerinti Lietuvos aukštojo mokslo kokybę, priimti Seimo ir Vyriausybės sprendimai – jie įgyvendinti (įgyvendinami) – dėl mokslo ir studijų institucijų optimizavimo. 2019 m. sausio 1 d. baigta reorganizuoti Lietuvos edukologijos universitetą ir Aleksandro Stulginskio universitetą; jie prijungti prie Vytauto Didžiojo universiteto. Trys universitetai oficialiai tapo konsoliduotu Vytauto Didžiojo universitetu, tematiškai universaliu, vykdančiu mokslinius tyrimus ir studijas humanitarinių, socialinių, fizinių, menų, biomedicinos, technologijos ir žemės ūkio mokslų srityse⁴³.

2020 m. vasario 12 d.⁴⁴ Vyriausybė pakeitė Valstybinių universitetų tinklo optimizavimo plano įgyvendinimo priemones – atsisakius Mykolo Romerio universitetą prijungti prie Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU), priimtas sprendimas VGTU optimizuoti koncentruojant technologijų mokslų srities potencialą VGTU Saulėtekio miestelyje.

2020 m. birželio 10 d. Vyriausybė⁴⁵ pritarė Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos siūlymui reorganizuoti Šiaulių universitetą (ŠU), jį prijungiant prie Vilniaus universiteto (VU) 2020 m. birželio 25 d. (LVŽS dominuojama) Seimo dauguma priėmė sprendimą dėl ŠU reorganizavimo, prijungimo prie VU, taip pat patvirtino prijungimo sąlygų aprašą ir planą⁴⁶. 2021 m. sausio 1 d. (I. Šimonytės vadovaujama) Vyriausybė pritarė Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos 2021–2025 m. raidos planui ir patvirtino Šiaulių universiteto reorganizavimo sąlygų aprašą.

Pažymėtina, kad tuometinių valdančiųjų inicijuota universitetų jungimo reforma viešojoje erdvėje sulaukė ir opozicijos⁴⁷, ir akademinės bendruomenės kritikos. Valdančiosios koalicijos naujai paskirtas

⁴¹ *Dėl preliminarų universitetinių studijų valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų, į kurias 2020 metais priimami studentai, skaičiaus, studijų stipendijų skaičiaus ir skiriamo valstybės finansavimo.* Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras, 2020 m. balandžio 9 d. įsakymas Nr. V-538. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lr/TAD/01c03f317a9a11ea38ed97835ec4df6?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=3aed24f-6ec8-463b-adc9-be16cb940343>. Žiūrėta 2021-09-14.

⁴² *Dėl Vyriausybės programos įgyvendinimo plano vykdymo pažangos iki 2020 m. II ketv. pabaigos ataskaitos.* Prieiga per internetą: https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/ATASKAITA_2020%20m_%20II%20ketv_pazanga.pdf. Žiūrėta 2022-01-13.

⁴³ *Lietuvos Respublikos Vyriausybė: 2019 metų veiklos ataskaita.*

⁴⁴ *Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. lapkričio 22 d. nutarimo Nr. 947 „Dėl Valstybinių universitetų tinklo optimizavimo plano įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ pakeitimo.* Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2020 m. vasario 12 d. nutarimas Nr. 122. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lr/TAD/2947c6714f2711ea1dfa55695c2be13?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=3bdaca74-1a6c-44a8-9ca0-6266034d6374>. Žiūrėta 2021-09-14.

⁴⁵ *Dėl teikimo siūlyti Lietuvos Respublikos Seimui reorganizuoti Šiaulių universitetą prijungimo prie Vilniaus universiteto būdu ir Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Šiaulių universiteto reorganizavimo prijungimo prie Vilniaus universiteto būdu“ projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui.* Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2020 m. birželio 10 d. nutarimas Nr. 581. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lr/TAD/da88ea01abce11ea8aadde924aa85003?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=8cf8ce95-453a-4a08-919e-c0d900a52553>. Žiūrėta 2021-09-14.

⁴⁶ *Dėl Šiaulių universiteto reorganizavimo prijungimo prie Vilniaus universiteto būdu.* Lietuvos Respublikos Seimas, 2020 m. birželio 25 d. nutarimas Nr. XIII-3143. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lr/TAD/117e7f40b79e11ea9a12d0dada-3ca61b>. Žiūrėta 2021-09-14.

⁴⁷ Žr. Gaučaitė, M. Monkevičius pripažįsta: Lietuvos universitetų jungtuvės Europoje būtų priskiriamos nesėkmės atvejams. *LRT.lt*, 2019.05.20. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1059603/monkevicius-pripazista-lietuvos-universitetu-jungtuvės-europoje-butu-priskiriamos-nesekmės-atvejams>. Žiūrėta 2021-09-14.

ministras A. Monkevičius 2019 m. pripažino, kad jungimas vykdomas per staigiai. Jo požiūriu, „Europos universitetų asociacija yra du kartus išleidusi savo tyrimus ir rekomendacijas, kaip sėkmingai jungiami universitetai Europoje, kokie yra sėkmės ir nesėkmės atvejai. Visi atvejai Lietuvoje būtų priskirti nesėkmės atvejams, nes viskas daroma ne per bendruomenių suartinimą, skatinimą ir bandymą investuoti į projektą, uždegantį bendruomenes sunkiam darbui.“⁴⁸

(9) 2019 m. patvirtintas Aukštųjų mokyklų ir užsienio valstybių aukštųjų mokyklų filialų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašas, vertinamosios sritys ir rodikliai⁴⁹. Siekiant pertvarkyti studijų bazinį finansavimą, 2019 m. Vyriausybė pritarė ir pateikė⁵⁰ Seimui Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimų projektą, papildytą nuostatomis, susijusiomis su išipareigojimu laiduoti nemokamą aukštąjį mokslą bakalauro studijų lygmeniu⁵¹. Gerinant aukštojo mokslo prieinamumą, padidintas valstybės finansuojamų vietų skaičius (papildomai skirta 4 mln. eurų). 2020 m. į valstybės finansuojamas bakalauro studijas priimta 19 proc. daugiau studentų nei 2019 m.⁵² Seimui priėmus Mokslo ir studijų įstatymo pataisas⁵³, užtikrinta, kad socialines stipendijas gautų visų studijų pakopų studentai ir studentai, studijuojantys pagal profesinių studijų programas, kurie atitinka būtinausias įstatyme nustatytas sąlygas⁵⁴. Trečiosios pakopos lavinimo kontekste minėtinas ir 2019 m. sprendimas pradėti atnaujinti profesinio orientavimo sistemą⁵⁵: siekiama subalansuoti ir užtikrinti profesinio orientavimo paslaugų teikimą visoms suinteresuotoms grupėms. Konstatuotina, kad Vyriausybė nedelsė įgyvendinti ir su aukštuoju mokslu susijusius pažadus: pirmi sprendimai įsigaliojo 2019 m.

Apibendrinus 2018–2020 m. švietimo srityje įgyvendintus pokyčius pažymėtina, kad faktiškai parengti ir priimti, įgyvendinti teisės aktai yra santykinai glaudžiai susiję su švietimo struktūrinės reformos aprašyme⁵⁶ išdėstytais Vyriausybės ir valdančiosios daugumos reformų ketinimais. Pažymėtinas tam tikras netolygumas. Vienos iš pradžioje minėtų idėjų sulaukė daug dėmesio (tais klausimais parengta nemažai norminių aktų): 1) valstybinio mokyklų tinklo pedagogų atlyginimų skaičiavimo tvarkos reforma, 2) universitetų tinklo pertvarka, 3) naujosios bendrojo lavinimo programos (čia teisėkūros procesas tik pradėtas). Kitos reformos prioritetams skelbtos temos sulaukė akivaizdžiai mažiau dėmesio. Didesnio visuomenės atgarsio sulaukė būtent tie du konkretūs norminių aktų gausūs sumanymai: pedagogų atlyginimai ir universitetų tinklas. Galiausiai tenka konstatuoti, kad 2019–2020 m. švietimo sektorių (kaip ir kitas visuomenės gyvenimo sritis) Lietuvoje (bei visame pasaulyje) stipriai paveikė COVID-19 pandemija. Mokymosi tęstinumui užtikrinti visais švietimo lygmenimis buvo pereita prie nuotolinio mokymosi, valstybės lygiu teko spręsti su tuo susijusias nuotolinio darbo organizavimo, aprūpinimo informacinėmis ir komunikacinėmis priemonėmis, mokytojų skaitmeninių kompetencijų, mokymosi rezultatų

⁴⁸ *Ibidem.*

⁴⁹ *Dėl aukštųjų mokyklų ir užsienio valstybių aukštųjų mokyklų filialų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo, vertinamųjų sričių ir rodiklių patvirtinimo.* Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras, 2019 m. gruodžio 19 d. įsakymas Nr. V-1529. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/568eeae022a011eab86ff95170e24944?positionInSearchResults=3&searchModelUUID=3b948f77-b832-4203-bb5e-7ab1251709d>. Žiūrėta 2021-09-14.

⁵⁰ *Dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 9, 15, 74, 75, 77, 79, 82, 83 straipsnių pakeitimo, papildymo 83-1 straipsniu ir 76 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui.* Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2019 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 939. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/cc828154d85711e98bb2b994315c7101?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=8cf8ce95-453a-4a08-919e-c0d900a52553>. Žiūrėta 2021-09-14.

⁵¹ *Dėl Vyriausybės programos įgyvendinimo plano vykdymo pažangos iki 2020 m. II ketv. pabaigos ataskaitos.*

⁵² *Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2020 metų veiklos ataskaita.* 2021.03.29, Vilnius. Prieiga per internetą <https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/veikla/Ministerijos%20veiklos%20ataskaitos/%C5%A0vietimo%2C%20mokslo%20ir%20sporto%20ministerijos%202020%20m.%20veiklos%20ataskaita.pdf>. Žiūrėta 2022-01-13.

⁵³ *Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 82 straipsnio pakeitimo ir įstatymo papildymo 821 straipsniu įstatymas.* Vilnius, 2020 m. gegužės 28 d. Nr. XIII-2991. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=72z0gkvkx-&documentId=38cf1762a4ea11eaa51db668f0092944&category=TAD>. Žiūrėta 2021-09-14.

⁵⁴ *Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2020 metų veiklos ataskaita.*

⁵⁵ *Lietuvos Respublikos Vyriausybė: 2019 metų veiklos ataskaita.*

⁵⁶ *Žr. Švietimo struktūrinė reforma: švietimą įdarbiname ateičiai; 6 struktūrinės reformos – naujamam Lietuvos šimtmečiui.*

vertinimo ir kitas problemas. Tad šiame tyrime tam tikra teisės aktų imtis ir yra susijusi su šia dinamiška, neplanuota veikla.

2. STRATA įtaka teisėkūrai: plotis (vartojimo paplitimas, skalė, vartotojų diapazonas)

Šiame skyriuje siekiama nustatyti, kokiuose kontekstuose, kokiomis tematikomis, kokių institutų iniciatyva, kokiomis personalinėmis ar institucinėmis aplinkybėmis realizuojamas ekspertinės institucijos STRATA išsipareigojimas teikti įrodymais grįstą informaciją ir rekomendacijas kaskart, kai priimamas sprendimas dėl viešosios politikos formavimo ir (ar) įgyvendinimo. Siekiama išsiaiškinti, kurios valstybės institucijos ar švietimo sistemos dalyviai yra suinteresuoti, atkaklūs, organiškai STRATA parengto turinio vartotojai, kas šia medžiaga galbūt remiasi, tačiau teisės aktų leidybos dokumentacija to akivaizdžiai neatskleidžia.

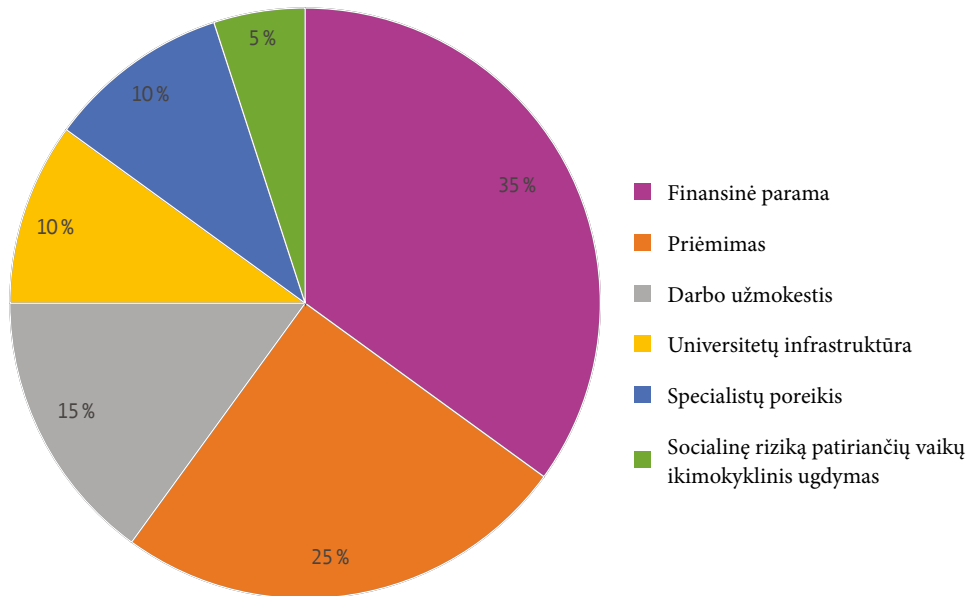
Pirmiausia aptartinas tas visų šio tyrimo medžiagos imties aktų poaibis, ta visų 2018–2020 m. švietimo srityje įgyvendintų pokyčių norminių aktų dalis, kurios akte ar jo lydima jame, aiškinamajame rašte deklaratyviai teigiama, kad aktas paremtas – akto rengėjai naudojami – STRATA produkcija. Vertintini ir vertinti tie Seimo dokumentų sistemoje tarp visų teisėkūros objektų prieinami 2018–2020 m. registruoti teisės aktai, projektai bei jų rašytiniai priklausiniai, kuriuose pažymėta, kad juos rengiant atsižvelgta į STRATA atliktų su švietimu tiesiogiai ar netiesiogiai susijusių tyrimų, analizių ir prognozių duomenis bei rekomendacijas (pirminė medžiaga saityne). Seimo dokumentų sistemoje sukaupiama didžioji dalis leidžiant ir įgyvendinant įstatymus parengtų dokumentų; čia betgi daroma prielaida, kad jų turinys gana gerai atspindi tuose aktuose išdėstytų siūlymų ir sprendimų ištakas. Tiriamas periodas koreliuoja su ankstesniame skyriuje pristatytų struktūrinių reformų laikotarpiu.

2.1. Įtakos plotis: tematikos

Išanalizavus aptartos imties dokumentus darytina preliminarai išvada, kad STRATA pateiktų duomenų, atliktų tyrimų, suformuluotų išvadų citavimas juose yra stebėtinai retas reiškinys. Šios ekspertinės institucijos duomenys ar leidiniai, kaip priemonė politiniams sprendimams ar siūlymams pagrįsti, 2018-aisiais paminėti rengiant septynis, 2019-aisiais – vos penkis, o 2020-aisiais – aštuonis teisės aktus. Tematiškai jų visumoje galima išžvelgti šešias conceptualines gravitacijos ašis:

- socialinių stipendijų ir kitos finansinės paramos studentams klausimai;
- priėmimo į valstybės finansuojamas studijas ir profesinio mokymo įstaigas planavimas;
- pedagogų darbo užmokesčio problemos;
- universitetų infrastruktūros plėtra ar pertvarka;
- specialistų poreikio nustatymas;
- socialinę riziką patiriančių vaikų ikimokyklinio ugdymo užtikrinimas.

Tematikų kiekybinio pasiskirstymo diagrama (3 pav.) rodo, kad STRATA tyrimų ir analizių duomenimis daugiausia remtasi sprendžiant finansinės paramos studentams ir priėmimo į universitetines studijas bei profesinio mokymo įstaigas planavimo problemas. Su šiais klausimais susiję teisės aktai ar jų projektai nagrinėjamų dokumentų visumoje sudaro atitinkamai 35 ir 25 proc. Pedagogų darbo užmokesčio problematikai priskirtina 15 proc. aktų, universitetų plėtrai ar pertvarkai ir specialistų poreikiui nustatyti – po 10 proc. teisės aktų. Mažiausiai – 5 proc. visų aptariamų dokumentų – susiję su socialinės rizikos šeimų vaikų ikimokyklinio ugdymo garantijomis.

3 pav. Lietuvos Respublikos Seimo dokumentų sistemoje⁵⁷ pateikti 2018–2020 m. teisės aktai, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai siejasi su STRATA pateiktais duomenimis, atliktais tyrimais, suformuluotomis išvadomis. Tematikų kiekybinio pasiskirstymo diagrama.

Visi analizuojami teisės aktai pagal esmę ar bent iš dalies tinka prie ankstesniame šio darbo skyriuje aptartos struktūrinės reformos visumos: jais įgyvendinami reformos sumanytojų keliami tikslai. Pavyzdžiui, keliuose dokumentuose dėstomi pedagogų, dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų darbo apmokėjimo sistemų tobulinimo ypatumai; jais realizuojamas reformos ketvirtos dalies „Mokyklų tinklo optimizacija ir švietimo paslaugų kokybė, mokytojo prestižo didinimas“ ir penktos dalies „Universitetų ir profesinio mokymo įstaigų tinklo optimizavimas, paslaugų kokybės gerinimas, dėstytojų ir tyrėjų prestižas“ siekis mokytojo profesiją padaryti prestižinę ir didinti dėstytojo ir tyrėjo profesijos patrauklumą. Kitas atvejis – 2018 m. teiktas nutarimas „Dėl siūlymo teikimo Lietuvos Respublikos Seimui reorganizuoti Šiaulių universitetą prijungimo prie Vilniaus universiteto būdu“ (dokumentų pavadinimai, jų turinio formuluotės galėtų būti kito – lingvistų – tyrimo objektas). Juo įgyvendinamas reformos penktos dalies „Universitetų ir profesinio mokymo įstaigų tinklo optimizavimas, paslaugų kokybės gerinimas, dėstytojų ir tyrėjų prestižas“ tikslas sukurti prielaidas aukštojo mokslo ir studijų kokybei, švietimą orientuoti į darbo rinkos poreikius, pertvarkyti valstybinių universitetų tinklą. Šie tikslai įgyvendinami ir keliuose nagrinėjamuose dokumentuose minėtomis specialistų paklausos nustatymo bei socialinių stipendijų ir kitos finansinės paramos studentams planavimo priemonėmis. Pagaliau 2020 m. Prezidento parengtame aiškinamajame rašte⁵⁸ akcentuojamas siekis užtikrinti socialinės rizikos šeimų vaikų ikimokyklinį ugdymą; čia diskusija syja su reformos trečioje dalyje „Saugi mokykla kiekvienam“ brėžtais tikslais sukurti sąlygas laiku suteikti reikiamą pagalbą vaikams, didinti mokinių motyvaciją, gerinti pasiekimus. Jei būtų teigiama, kad gausiais teisės aktais tapę reformos prioritetai (ir, kaip matyta, kartu plačiausiai visuomenėje diskutuoti Seimo ir Vyriausybės veiksmai) taip pat buvo svarbiausi daugumos siekiniai ir jų įgyvendinimo žingsniai (konkrečiai – mokytojų atlyginimai ir universitetų tinklas), STRATA indėlis nebūtinai traktuotinas kaip šiuo aspektu į tuos svarbiausius orientuotas, jų atžvilgiu „tikslingas“, kryptingas

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Seimas: Teisės aktų, projektų ir susijusių dokumentų paieška.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 2, 7, 8, 9, 24, 33, 36, 47, 67 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. Vilnius, 2020 m. rugsėjo 23 d. Nr. XIII P-5219. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/fe-ab8730fd9511eab72ddb4a109da1b5?positionInSearchResults=34&searchModelUUID=0727f020-c6da-4e21-b7bc-23413cd13991>. Žiūrėta 2021-08-14.

ar sufokusuotas. Kitaip tariant, STRATA informacijos naudojimas ir prioritetai nekoreliuoja. STRATA darbais remiamasi nagrinėjant priėmimo į valstybės finansuojamas studijas (studijų programų paskirstymas) ir pedagogų darbo užmokesčio (atlyginimų) klausimus, tačiau šios imtys kartu nesudaro nė pusės norminių dokumentų. Priešingai: socialinių stipendijų ir socialinės paramos studentams klausimai, kur stebimasis STRATA indėlis yra žymiausias, paprasčiausiai nebuvo tarp prioritetų, į kuriuos valdančioji dauguma viešinant Vyriausybės veiklos programą skelbė telksianti dėmesį; jis nėra būdingas Seimo daugumos (Vyriausybės) pirminei programai.

Ar taip yra todėl, kad įstatymų leidėjas (įgyvendintojas) savo iniciatyva naudojosi STRATA produkcija, norėdamas pateisinti iniciatyvą, kuri organiškai neišauga iš rinkimų programos? O gal ekspertinės institucijos duomenų, tyrimų ir išvadų atskleidžiama tendencija, pačios ekspertinės institucijos tuščiame lauke sugeneruota, buvo tokia aktuali ir pastebima, kad net demokratinis institutas negalėjo šios technokratinės įtaigos ignoruoti, ir paralelė galiausiai turėjo būti suprojektuota teisinio norminimo procese net prieš demokratinio instituto pirminę intenciją ir valią?

Tiriamos imties teisės aktai neapėmė visų programiškai įremtų švietimo reformos dalių ir tikslų. Neatmestina prielaida, kad kai kurios švietimo sistemos sritys pagal STRATA įgaliojimus nepatenka ar anksčiau nepateko į šios institucijos veiklos lauką. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys, kad STRATA tinklalapyje nurodyta:

Vyriausybės strateginės analizės centras atlieka švietimo ekonomikos tyrimus bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir aukštojo mokslo srityse bei šių tyrimų pagrindu teikia rekomendacijas suinteresuotoms šalims, siekdamas prisidėti prie pasaulinio lygio švietimo sistemos Lietuvoje kūrimo. Centras atlieka švietimo politikos įgyvendinimo analizę ir teikia Seimui, Vyriausybei ir kitoms suinteresuotoms šalims rekomendacijas dėl švietimo politikos tobulinimo, siekdamas didinti švietimo efektyvumą bei skatinti ekonomikos augimą. Centras vykdo švietimo sistemos stebėseną, atlieka kvalifikacijų poreikio prognozavimą, teikia strategines rekomendacijas dėl specialistų rengimo profesinio mokymo įstaigose. Centras vykdo vienos iš 6 prioritetinių Vyriausybės struktūrinių reformų – švietimo reformos stebėseną⁵⁹.

Taip išdėstytas STRATA veiklos apibrėžimas neapriboja, temiška, metodiškai neįremina STRATA veiklos išankstinėje gardelėje. Priešingai, jis leidžia tikėtis reikšmingesnio šios ekspertinės institucijos indėlio į švietimą reglamentuojančių teisės aktų rengimo procesą.

Šio poskyrio pabaigoje galima apibendrinti, kad labiausiai STRATA kūriniais naudojamosi ne tuose aktuose, kurie dėsningai išauga iš valdančiosios daugumos prioritetų, o daugiau vadinamosiose paraštinėse iniciatyvose.

2.2. Įtakos plotis: vartotojai

Kaip minėta, STRATA skelbiasi teikianti rekomendacijas dėl švietimo politikos tobulinimo Seimui, Vyriausybei ir kitoms suinteresuotoms šalims. Išsamesnė tiriamos imties dokumentų analizė atskleidžia, kad faktiškai dažniausia STRATA duomenų naudotoja teisėkūros procese tiriamuoju laikotarpiu buvo Švietimo, mokslo ir sporto ministerija – jos teikti nutarimų projektai, derinimo pažymos ar kiti dokumentai sudaro pusę (10) nagrinėjamų teisės aktų imties. Vyriausybės ar Vyriausybės kanceliarijos parengtuose dokumentuose STRATA turinys paminėtas 5, o Prezidento inicijuotų įstatymų pakeitimų projektų aiškinamuosiuose raštuose – 3 kartus. Nustatyta keletas nesisteminių atvejų, kai STRATA pateiktą informaciją vienaip ar kitaip su švietimo reglamentavimu susijusiems siūlymams pagrįsti telkėsi VU Studentų atstovybė, akademinės bendruomenės atstovai, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir

⁵⁹ Švietimo politika. Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA). Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/lt/svietimo-politika/vykdomos-veiklos>. Žiūrėta 2021-08-14.

buvusi Ūkio ministerija. Šio straipsnio autorių nuomone, tai netikėtas rezultatas: vadovaujantis valdysenos struktūros ir valdžių padalijimo logika, būtų buvę galima tikėtis, kad technokratinės prigimties išvada turėtų būti dažnas argumentas demokratinę institutą kritikuojančios ar bent jau balansuojančios, kontroliuojančios, jo savivalę ribojančios ar užkardančios institucijos instrumentas. Tarp straipsnio autorių hipotezių būta lūkesčio, kad STRATA ekspertiniai teiginiai bus dažnesni, pavyzdžiui, Prezidento retorikoje, ypač neigiamai vertinant įstatymų projektus, Vyriausybės nutarimus, dėstant įstatymų vetavimo pagrindus. Kol kas nėra pagrindo daryti toli siekiančius apibendrinimus. Vis dėlto ryškėja tendencija, kad STRATA išvados tendencingai pasitelkiamos savo rinkimų programą turinčios Seimo daugumos argumentacijai – ją papildant ir tematiškai perfokusuojant.

Kitų tendencingai ar atsitiktinai STRATA darbo rezultatais besiremiančių subjektų tiriamuoju laikotarpiu nenustatyta, nors Seimo dokumentų sistemoje randama daugybė skirtingų juridinių žanrų 2018–2020 m. aktų: su švietimo reglamentavimu susijusių nutarimų ir įstatymų projektų, išvadų, pažymų, aiškinamųjų raštų, pasiūlymų ir kitokio pobūdžio teisėkūros dokumentų. Kaip minėta, Seimo dokumentų sistemoje aptariamam periodu registruota apie 1500 su švietimo, mokslo ir studijų bei profesinio mokymo įstatymais susijusių dokumentų; tarp juos parengusių institucijų – Vyriausybė, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Seimas, Seimo kanceliarija, buvęs Europos teisės departamentas prie Teisingumo ministerijos, Teisingumo ministerijos Europos Sąjungos teisės grupė, Lietuvos savivaldybių asociacija, Teisingumo, Finansų, Ekonomikos ir inovacijų, Žemės ūkio, Vidaus reikalų ministerijos ir kitos institucijos. Atsižvelgiant į šį rezultatą kyla gilesnės analizės reikalaujantis klausimas: kokios – turinio kokybės, komunikacijos, kompetencijos, raštvedybos ar kitos – problemos galėtų lemti tokį didelį atotrūkį tarp švietimo sistemą reglamentuojančių teisės aktų, juos lydinčių dokumentų visumos ir tos menkutės frakcijos, kurioje atsispindi STRATA įdirbis, taip pat tarp potencialių ir faktinių STRATA parengtos medžiagos naudotojų. Taigi darytina išvada, kad STRATA darbais daugiausia remiasi švietimą kuruojanti ministerija, Vyriausybė ir Vyriausybės kanceliarija.

3. STRATA įtaka teisėkūrai: gylis (informacijos naudojimo pobūdis)

Šiame skyriuje išsamiai nagrinėjami penki STRATA indėlių teisėkūros procese tiriamuoju laikotarpiu reprezentuojantys pavyzdžiai, kurie atskleidžia aptariamą ekspertinės institucijos duomenų panaudojimo įstatymų leidybos ar įgyvendinimo procese pobūdį ir specifiką: kokia apimtimi realizuojamas institucijos įsipareigojimas teikti įrodymais grįstą informaciją ir rekomendacijas dėl visuomenei aktualių politikos formavimo ir įgyvendinimo sprendimų priėmimo? Kitaip tariant, kaip suprantamas STRATA vaidmuo, kaip aiškinama STRATA misija ir funkcija? Analizuojant siekiama nustatyti, kokie konkretūs STRATA duomenys ar išvados pasitelkti ir kokia juose pateikta informacija cituota priimant konkrečius švietimo politikos formavimo ir įgyvendinimo sprendimus.

3.1. Įtakos gylis: pavyzdžiai

Analizuotinas STRATA darbo apraiškų teisėkūroje pavyzdys – įgyvendinant Vyriausybės reformos uždavinį optimizuoti universitetų tinklą 2018 m. lapkričio 23 d. buvusios Švietimo ir mokslo ministerijos pateikti Vyriausybės nutarimo „Dėl siūlymo teikimo Lietuvos Respublikos Seimui reorganizuoti Šiaulių universitetą prijungimo prie Vilniaus universiteto būdu“ ir Seimo nutarimo „Dėl Šiaulių universiteto reorganizavimo prijungimo prie Vilniaus universiteto būdu“ projektai. Lydraštyje⁶⁰ teigta, kad

⁶⁰ *Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projekto teikimo*. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2018 m. lapkričio 23 d. lydraštis Nr. SR-4953. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/f257a491eed11e89d4ad92e8434e309?positionInSearchResults=16&searchModelUUID=5aa5e94e-82c0-4364-9549-a37d6adada2d>. Žiūrėta 2021-08-14.

reorganizuojant Šiaulių universitetą ir jį prijungiant prie VU siekiama stiprinti mokslo ir studijų potencialą Šiaulių mieste, geriau patenkinti miesto ir regiono bendruomenės bei darbo rinkos poreikius. Dokumente, be kita ko, argumentuota, kad STRATA (tuo metu – MOSTA) 2017 m. atlikta „Profesinio mokymo, studijų ir mokslo būklės Šiaulių regione analizė“⁶¹ rodo, jog, pastarąjį dešimtmetį ryškėjant negatyviems demografiniams pokyčiams visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, Šiaulių apskrityje stebimas vienas didžiausių gyventojų skaičiaus mažėjimų Lietuvos Respublikoje; šios tendencijos turėjo įtakos ŠU veiklos aplinkai ir sąlygoms. 2020 m. birželio mėnesį Seimas pritarė ŠU reorganizavimui, jį prijungiant prie VU nuo 2021 m. sausio 1 d. Kaip minėta, po pertvarkos ŠU tęsia veiklą kaip VU Šiaulių akademija.

Kitas į tyrimo imtį patekęs dokumentas – 2018 m. gruodžio 6 d. registruotas Prezidento kanceliarijos parengtas aiškinamasis raštas, susijęs su darbo apmokėjimo pakeitimais⁶². Jame išdėstyta, kad pataisomis siekiama aiškiau apibrėžti bendrus pedagogų darbo krūvio principus: nustatyti aiškesnę ir paprastesnę etatinio darbo užmokesčio struktūrą, lengvesnį šio apmokėjimo taikymą mokyklose, užtikrinti galimybę mažinti atotrūkį tarp skirtingo lygmens mokyklų, taip pat įteisinti bendrųjų ugdymo planų atnaujinimą kartą per ketverius metus, kaskart iki einamųjų metų gegužės 1 d. Pažymėta, kad nuo 2018 m. rugsėjo 1 d. įvedus etatinį darbo apmokėjimą išaiškėjo tam tikri tokio apmokėjimo taikymo trūkumai. Iš dalies nepateisinti ir lūkesčiai, jog etatinis darbo apmokėjimas leis sureguliuoti pedagogų darbo krūvį ir mokytojams atlyginti už visus mokykloje atliekamus darbus. Nurodyta, kad, MOSTA atlikto tyrimo⁶³ duomenimis, vidutiniškai etatas augo nuo 0,7 iki 0,77, labiausiai jauniems mokytojams; mokytojai miestų mokyklose pradėjo dirbti vidutiniškai 0,13 didesniu etatu.

STRATA veiklos indėlio esama ir įstatymų leidyboje – 2020 m. gegužės 25 d. Prezidento pateiktų Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimų aiškinamasis raštas⁶⁴, kuriame akcentuota, kad atliekami darbo rinkos poreikių tyrimai daug metų rodo tam tikrą aukštos ir žemos kvalifikacijos specialistų trūkumą, o stojimo į aukštąsias ir profesinio mokymo įstaigas duomenys dažnai atskleidžia skirtingas tendencijas. Dokumente pasitelkti padėti iliustruojantys STRATA atlikto tyrimo „Žmogiškasis kapitalas Lietuvoje 2019: kryptis – ateities darbo rinka“⁶⁵, STRATA parengto pedagogų prognozavimo modelio bazinio scenarijaus⁶⁶, kai kurių kitų institucijų duomenys, pateikti siūlymai, kaip pagerinti padėtį.

Paskutiniame čia pristatomame dokumente – 2020 m. rugpjūčio 11 d. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos teikto Vyriausybės nutarimo dėl stipendijų ir paramos mokiniams projekto teikimo⁶⁷ derinimo

⁶¹ *Profesinio mokymo, studijų ir mokslo būklės apžvalga Šiaulių regione*. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA), 2017 m. sausis. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/MSI/Siauliu%20regiono%20svietimas%202017-01-18.pdf>. Žiūrėta 2021-08-14.

⁶² *Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. XIII-198 5 priedo pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 56 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto*. Lietuvos Respublikos Prezidentas, 2018 m. gruodžio 26 d. aiškinamasis raštas Nr. XIIP-3031. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/b3f74850f96911e8be92ccfb16c113e3?positionInSearchResults=5&searchModelUUID=6a7ab5fc-9a67-4843-910e-e8e-ab5c90210>. Žiūrėta 2021-08-14.

⁶³ *Pirminė etatinio apmokėjimo poveikio apžvalga*. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA), 2018 m. lapkričio 13 d. Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/images/pedagogai/2018-11-14-pirminė-etatinio-apzvalga.pdf>. Žiūrėta 2021-08-14.

⁶⁴ *Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 76 ir 82 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo Nr. VIII-450 36 ir 38 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas*. Lietuvos Respublikos Prezidentas, 2020 m. gegužės 25 d. Nr. XIIP-4884. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/ce85fa609e8411ea51db-668f0092944?positionInSearchResults=80&searchModelUUID=0727f020-c6da-4e21-b7bc-23413cd13991>. Žiūrėta 2021-08-14.

⁶⁵ *Žmogiškasis kapitalas Lietuvoje 2019: kryptis – ateities darbo rinka*. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA). Prieiga per internetą: https://strata.gov.lt/images/tyrimai/20191231_zmogiskasis_kapitalas_lietuvoje.pdf. Žiūrėta 2021-08-14.

⁶⁶ *Pedagogų poreikio planavimo sistemos tobulinimas*. Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA). Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/apie-mus/projektai/pedagogu-poreikio-planavimo-sistemos-tobulinimas>. Žiūrėta 2021-08-14.

⁶⁷ *Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 10 d. nutarimo Nr. 876 „Dėl Stipendijos mokėjimo ir materialinės paramos skyrimo mokiniui, kuris mokosi pagal profesinio mokymo programas siekdamas įgyti pirmąją kvalifikaciją, tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ projekto*. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2020 m. rugpjūčio 11 d. teikimas Nr. SR-3702. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/85cf1f21dc6611ea8f4ce-1816a470b26?positionInSearchResults=44&searchModelUUID=0727f020-c6da-4e21-b7bc-23413cd13991>. Žiūrėta 2021-08-14.

pažymoje neatsižvelgta į Finansų ministerijos argumentus ir abejonę dėl tikslingumo didinti stipendijoms ir materialinei paramai skaičiuojamą bazinės socialinės išmokos dydį nuo 0,76 iki 1. Sprendimas neatsižvelgti pagrįstas STRATA parengtoje apžvalgoje apie profesinio mokymo būklę 2019 m.⁶⁸ pateikta informacija, kad asmenų, siekiančių įgyti vidurinį išsilavinimą kartu su kvalifikacija, dalis profesinio mokymo įstaigose yra mažesnė už numatytą Valstybinėje švietimo 2013–2022 m. strategijoje, t. y. 26 proc. 2019 m., palyginti su siektina 35 proc. reikšme iki 2022 m. Ji yra tarp mažiausių Europos Sąjungoje (ES vidurkis – 47,3 proc. 2015 m). Ministerijos teigimu, darytina išvada, kad nepakankama skatinių sistema ir menkos stipendijos turi įtakos jaunų žmonių pasirinkimui. Pažymėta, kad pagal Profesinio mokymo įstatymo 38 straipsnio 1 dalį mokiniams, kurie mokosi pagal profesinio mokymo programas ir siekia įgyti pirmąją kvalifikaciją, gali būti mokamos stipendijos ir teikiama kita materialinė parama.

Kol kas matyti, kad naudojamosi tik atskirais STRATA sukurto turinio fragmentais. Tikslesnę dalyko analizę gausime išsamiau aptarę vieno konkretaus atvejo trajektoriją.

3.2. Įtakos gylis: procesas

Toliau aptariamas konkretus atvejis iliustruoja ne tik STRATA duomenų panaudojimo tendenciją, bet ir ištęstą projektų derinimo procesą. 2019 m. kovo 1 d. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos parengto Vyriausybės nutarimo⁶⁹ lydraštyje nurodyta, kad preliminarus į profesinio mokymo įstaigas priimamų mokinių skaičius nustatytas pagal Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių, įvertinus nacionalinės žmogiškųjų išteklių stebėsenos prognozes pagal MOSTA pateiktą profesinio mokymo samdomųjų darbuotojų paklausos prognozę 2018–2022 m., išdėstant prognozuojamą poreikį dvejiems metams, ir valstybės finansines galimybes. Kovo 28 d. parengto nutarimo projekto lydraštis⁷⁰ papildytas nuostata, kad prioritetinių profesijų formaliojo profesinio mokymo programų, pagal kurias siunčiami mokyti asmenys, sąrašas sudaromas, atsižvelgiant į darbdavių asociacijų apklausomis nustatytas prioritetines ar trūkstamas profesijas, MOSTA rengiamą Žmogiškųjų išteklių būklės ataskaitą, Lietuvos darbo biržos rengiamus įsidarbinimo galimybių barometrus ir kitus Prioritetinių profesijų formaliojo profesinio mokymo programų, pagal kurias siunčiami mokyti asmenys, nustatymo tvarkos 4 punkte nurodytus šaltinius. Be to, šio projekto prieduose pateiktas atsakymas į Kauno regiono tarybos klausimą, kaip buvo gauti 2019 m. planuojamų priimti mokinių skaičiai, kurie yra tokie patys, kaip ir 2018 m. Vyriausybės nutarime. Rašte paaiškinta, kad MOSTA atliko žmogiškųjų išteklių stebėsenos tyrimą ir, remdamasi gauta informacija, 2018 m. Švietimo ir mokslo ministerijai pateikė kvalifikuotų darbuotojų poreikio prognozę dvejiems metams. MOSTA nurodytas skaičius buvo padalintas 2018 ir 2019 metams ir padidintas 10 proc.

Balandžio 2 d. Vyriausybės kanceliarijos pažymoje⁷¹ nurodyta, kad preliminarus 2019 m. priimamų mokinių skaičius nustatytas pagal Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių ir įvertinus nacionalinės žmogiškųjų išteklių stebėsenos prognozes pagal MOSTA pateiktą profesinio mokymo absolventų poreikio prognozę 2018–2020 m., regionų plėtros tarybų siūlymus. Be to, pažymoje akcentuota, kad labai

⁶⁸ *Profesinis mokymas Lietuvoje 2019*. Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA), 2020. Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/svietimo-politika/20200424-profesinis-mokymas-lietuvoje-2019.pdf>. Žiūrėta 2021-08-14.

⁶⁹ *Dėl 2019 metais priimamų į profesinio mokymo įstaigas mokinių preliminarus skaičiaus patvirtinimo*. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2019 m. kovo 1 d. nutarimo projektas Nr. 19-2285. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/ea2bde603c2911e98893d5af47354b00?jfwid=g979e25tw>. Žiūrėta 2021-08-14.

⁷⁰ *Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projekto*. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2019 m. kovo 28 d. lydraštis Nr. SR-1177. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/d76b5ae1516311e98bc2ba0c-0453c004?positionInSearchResults=10&searchModelUUID=4b571394-90cd-49f2-a209-755e1ec02d19>. Žiūrėta 2021-08-14.

⁷¹ *Dėl 2019 metais priimamų į profesinio mokymo įstaigas mokinių preliminarus skaičiaus patvirtinimo (TAP-19-457; TAIS Nr. 19-3840)*. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, 2019 m. balandžio 2 d. pažyma Nr. NV-899. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/c7d89824550c11e98bc2ba0c0453c004?positionInSearchResults=13&searchModelUUID=4b571394-90cd-49f2-a209-755e1ec02d19>. Žiūrėta 2021-08-14.

vėluojama tvirtinti 2019 m. priimamų į profesinio mokymo įstaigas preliminarų mokinių skaičių; kad nutarimo projekto lydimojoje medžiagoje pasigendama išsamesnės informacijos apie 2019 m. siūlomą nustatyti preliminarų į profesinio mokymo įstaigas priimamų mokinių skaičių ir šio skaičiaus planavimą, t. y. neaišku, kodėl 2019 m. tvirtinamas preliminarus į profesinio mokymo įstaigas priimamų mokinių skaičius yra toks pats kaip ir 2018 m., koks buvo realus 2018 m. priimtų mokinių skaičius, kaip šie skaičiai buvo (bus) paskirstyti profesinėms mokymo įstaigoms regioniniu principu ir pan.; kad abejonių kelia ir šio skaičiaus planavimas atsižvelgiant į 2018–2020 m. MOSTA profesinio mokymo samdomų darbuotojų paklausos prognozę. Keltas klausimas, ar neturėtų prognozė būti atliekama kasmet, siekiant lanksčiai reaguoti į trūkstamos darbo jėgos poreikį.

Dokumente pasiūlyta teikiant Vyriausybei svarstyti nutarimo projektą kartu pateikti ir išsamią (pagrįstą) informaciją dėl siūlomo tvirtinti preliminarus priimamų mokinių skaičiaus, taip pat MOSTA profesinio mokymo samdomų darbuotojų paklausos prognozės apžvalgą ir pačią prognozę, nurodyti realiai praeitais metais priimtų mokinių skaičių, patvirtinto ir siūlomo tvirtinti preliminarus mokinių skaičiaus paskirstymą pagal apskritis, profesinio mokymo įstaigas ir švietimo sritis.

Balandžio 8 d. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos parengtas nutarimo projekto lydraštis⁷² papildytas nuostata, kad siūlomas patvirtinti preliminarus 2019 m. priimamų į profesinio mokymo įstaigas asmenų skaičius – 20 190. Jis buvo nustatytas remiantis MOSTA 2018 m. pateikta specialistų poreikio iki 2020 m. prognoze, „Žmogiškųjų išteklių būklės ataskaita 2018“⁷³. Dokumente paaiškinta, kad ministerija, planuodama priėmimą į profesinio mokymo įstaigas, MOSTA pateiktą skaičių padalino perpus dvejiems metams ir padidino 10 proc. Prieš 2019 m. priėmimą MOSTA specialistų poreikio prognozę persvarstė, tačiau reikšmingų specialistų poreikio pokyčių nenustatyta. Ministerijos teigimu, atsižvelgiant į tai, kad praėjusiems metams planuotą mokinių skaičių pavyko surinkti tik į trijų švietimo sričių (inžinerija ir inžinerinės profesijos; paslaugos asmenims; sveikatos priežiūra) profesinio mokymo programas, siekiant nuosekliai laikytis pasiūlos ir darbo rinkos poreikių derinimo, būtų tikslinga išlaikyti atitinkamą į profesinio mokymo įstaigas priimamų asmenų preliminarų skaičių pagal Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus sritis, kaip tai buvo nustatyta praėjusiais metais. Todėl Vyriausybės nutarimu siūlomas tvirtinti skaičius yra toks pat kaip ir pernai. Galiausiai po užsitęsusių svarstymų Vyriausybės nutarimas priimtas balandžio 10 d.

3.3. Įtakos gylis: tendencijos

Pavyzdžiais pateikti teisės aktų projektavimo atvejai atskleidžia, kad sistemingai STRATA parengti duomenys projektuose niekaip nenaudojami, juose cituojamos atskiros STRATA pateiktų leidinių detalės, iškupiūruoti pavieniai statistiniai apibendrinimai, konkretūs rodikliai, tendencijas įvardijantys duomenys arba skaičiavimai. Kai kada atskiras duomuo išimamas iš konteksto, pavienis teiginys ištraukiamas iš didesnės apimties leidinio, ir lieka neaišku, kodėl, kokiais kriterijais remiantis, kokiais motyvais argumentuojant daroma tokia specifinė atranka. Taigi klaustina: ar tokiu atveju teisėkūros objekto demonstruojama tendencija dėsningai išauga iš STRATA pateikto turinio (vadinasi, STRATA turinys yra akivaizdi pirminė prielaida), ar tendencija yra atsiradusi ir suformuluota visai savarankiškai, o (tik palankūs) STRATA duomenys tikslingai susirasti vien tam, kad išankstinė laikysena ar nuostata galėtų būti pristatyta kaip solidžiai motyvuota (vadinasi, STRATA turinys yra tik jau nuostatą žinant pasitelktas ornamentas).

⁷² Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projekto. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2019 m. balandžio 8 d. lydraštis Nr. SR-1338. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/0b085e-1059f811e9a461a9899f91e827?positionInSearchResults=14&searchModelUUID=4b571394-90cd-49f2-a209-755e1ec02d19>. Žiūrėta 2021-08-14.

⁷³ Žmogiškųjų išteklių būklės ataskaita 2018. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA), 2018. Prieiga per internetą: http://lksa.lt/wp-content/uploads/2019/02/ZMOGISKUJU_ISTEKLIU_BUKLES_ATASKAITA_2018.pdf. Žiūrėta 2021-08-14.

Kaip rodo penktas analizuotas pavyzdys, toks atsitiktinis duomenų citavimas kai kada gali pasirodyti keistas, nesuprantamas net kitiems valstybės tarnautojams, kuriems tenka susipažinti su kolegų darbo turiniu. Vienas smulkus pacituotas STRATA prognostinių rodiklių rinkinio duomuo dokumento skaitytojams sukėlė klausimų: kokia to duomens kilmė, koks to konkretaus rodiklio procesas, kaip jis parengtas, kodėl juo remiamasi, ko juo siekiama. Šis charakteringas pavyzdys atskleidžia regimą pačios praktikos ydingumą: nuosekliai neperteikiant, nesiremiant stambesnės imties, nuosekliau išdėstytu STRATA parengtu turiniu, pavieniai inkliuzai lengvai ginčijami, sunku suvokti jų prasmę, argumentaciją, santykį su sisteminiu konteksto nuoseklumu.

Verta pažymėti, kad Prezidento institucijos teisiniuose raštuose STRATA duomenimis remiamasi nuosekliau, tolygiau ir plačiau, tačiau tai nebūtinai reiškia, kad duomenys prasmingai reflektuojami, perdirbami, adaptuojami ar plėtojamos apibendrinamosios išvadų dalys. Kartais Prezidento institucijos prie parengtų raštų prisega STRATA dokumentų originalus, vientisus ir nekupiūruotus, nereflektuotus, pateikia juos kaip projektą lydinčią papildomą pirminę medžiagą, kaip informacijos šaltinį literatūros sąrašė ar prieduose. Tokiais atvejais nuklystama į kitą kraštutinumą: STRATA duomenys ir pateikiama informacija praranda tikslumą, ji pateikiama nekryptingai, nekontekstualizuota. Įprasminti ją, gilintis į ją tada turi pats skaitytojas – jei jam būtų įdomu. Galiausiai nebeaišku, kaip STRATA išvados prisideda prie teisės aktų projektuose formuluojamos tendencijos visumos, kokį vaidmenį atlieka juos rengiant.

4. Tyrimo rezultatų analizė

Tvirtai teigti, jog tarp faktiškai rengtų ir patvirtintų teisės aktų bei STRATA darbo turinio esama didelės prarajos ir atitrūkties, negalima. Tai būtų galima tik paraleliai ištyrus ne vien teisėkūros projektų ir patvirtintų aktų, objektų turinį, bet ir atskirai STRATA darbo turinį, o šitai nebuvo šio straipsnio tikslas. Vis dėlto atliktas tyrimas atskleidžia keletą anksčiau minėtų santykio ypatybių, o būtent:

- tais atvejais, kai STRATA duomenys teisėkūros objektuose figūruoja, tematiškai nutolstama nuo teisėkūros objektų teminės distribucijos, kurią suponuoja Vyriausybės prioritetai;
 - STRATA duomenys naudojami, jais remiamasi šiek tiek tendencingai – dažniausiai jie figūruoja ministerijos rengiamuose aktuose, tik atskirais atvejais jais remiasi Vyriausybė ar Prezidento institucija; STRATA darbo turiniu visai nesinaudoja Seimas, jo nariai ar struktūrinės parlamento ar jo kanceliarijos dalys;
 - asmenų, kurie naudojami STRATA sukurtu turiniu, santykis su tuo turiniu yra nekūrybingas: cituojami atskiri, nuo konteksto atsieti duomenys, pavieniai atsitiktiniai rodikliai, STRATA darbas integraliai, organiškai, dėsningai nelinkęs būti įtrauktas į teisėkūros procesų visumą.
- Toliau aptariamos tokių tendencijų aplinkybės.

4.1. Teminis atotrūkis

Šio straipsnio išeities tašku buvo pasirinkta viena iš prielaidų, kad teisinis STRATA reguliavimas leidžia tikėtis, jog STRATA analizės ir kita valstybės pareigūnams pateikiama medžiaga turi plačią auditoriją: ji yra skaitoma, ja remiamasi, į išvadas atsižvelgiama priimant švietimo politikos sprendimus, galbūt hipotetiškai, net visiškai. Šiuo teiginiu nusakomas tam tikras santykis tarp STRATA, kaip analitinio centro, ir sprendimų priėmėjų. Kad būtų įmanomas toks glaudus ryšys, reikėtų daryti prielaidą:

- arba STRATA diktuoja temas politinio diskurso dalyviams;
- arba STRATA temas centrui padiktuoja politinis diskursas, ir tada STRATA pasirenkamos temos organiškai neišauga iš objektyviai lauke stebimos problematikos, dinamiškai aiškėjančių, kylančių ir nykstančių, įsisenėjusių probleminių klausimų, visuomeninio gyvenimo aktualijų (bent jau tikrai ne labiau, nei tiesiog stichinis demokratinis politinis diskursas atspindi tokį problemišumą).

Vis dėlto STRATA teisinio reguliavimo kontekste atotrūkis yra labai didelis. Analizė parodė, kad teisinio reguliavimo aktai, kuriuose stebimas STRATA indėlis, nėra esminiai valdančiosios daugumos įstatymų leidybos planavimo visumoje. Vadinasi, arba STRATA iš tiesų orientuojasi į specialia tvarka problematikos diktuojamas temas savo analitiniam darbui, ir tada tas darbas tematiškai nebūtinai koreliuoja su valdančiosios daugumos regimais gravitacijos taškais (kaip tada galėtų būti pateisinamas jo valstybinis finansavimas?), arba, net tematikai sutampant, STRATA analizės produktyviai nekotiruojamos įstatymų parengiamuosiuose procesuose – tyčia ar netyčia, dėl vienu ar kitu sumetimų.

Esant tokiai situacijai STRATA kompetencijos sritį rekomenduotina persvarstyti: teisinis reguliavimas gali tematiškai susaistyti STRATA darbą su tam tikru momentu valstybę piliečių pasitikėjimo teise valdančios partijos ar partijų koalicijos siekiniais, teminiais orientyrais ir probleminėmis gravitacijos ašimis. Palikti šią teminę distanciją nekeistą būtų nuostolinga tiek ekonominiu, tiek visuomeniniu aspektu.

4.2. Vartotojų specifika

Itin akivaizdu, kad labiausiai (tų vos kelių nustatytų atvejų imtyje) STRATA darbais naudojasi Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, kelis darbus yra citavusi Vyriausybė, Prezidentas. Šiuo aspektu STRATA apibrėžtina kaip „karūnos“, vykdomosios valdžios informacinės rūpybos institucija; panašią funkciją sugestionuoja ir jos steigėjas bei dabartinis savininko teises ir pareigas įgyvendinantis institutas (Vyriausybės kanceliarija). STRATA nėra Seimo informacinės rūpybos įstaiga; jos darbais nesiremia teismai.

Ši vadinamoji „karūna“ dažnai yra viena iš inertiškiausių padalintų valdžios šakų; reikšminga dalis Vyriausybės, ministerijų tarnautojų yra „karjeros“ tarnautojai, kurie nesikeičia sulig demokratinės visuomenės pasitikėjimo ir valdžios delegavimo svyravimais. Deja, ši „karūna“ (valdžios atstovai) labai silpnai (vos keliolika STRATA cituojančių teisės aktų tirtoje imtyje) operuoja specialiai jai informaciją rengiančio instituto produkcija. Kad nebūtų nesusipratimų, reikia pažymėti, jog pati tendencija santykinai pozityvi: STRATA darbo visuma (jei ji savarankiškai formuoja savo tyrimų politiką, jei savarankiškai kreipia dėmesį į objektyviai stebimas problemas, jei veikia „technokratijos“ pagrindais) turėtų labiausiai domėtis Vyriausybė, ministerijos ir Prezidentūra; tik stebina, kad ši tendencija yra taip silpnai išreikšta, vos pastebima. Jei karjeros valstybės tarnautojai, technokratai darbe nesivadovauja jų informacinei rūpybai skirto instituto kūriniams, kyla klausimas, kuo jie vadovojasi. Kažin ar karjeros valstybės tarnautojai akylai sektų – ar normatyviai turėtų sekti – Seimo daugumos nuomone, nes tada funkciškai silpnėtų valdžių padalijimo principas: vienodai sukomponuotos keletas valdžių negebėtų viena kitos kontroliuoti ar balansuoti viena kitos ekscesų. Kyla tolesnių tyrimų nusipelnantis klausimas: jei ne STRATA išvados ir rekomendacijos, kokie šaltiniai formuoja karjeros valstybės tarnautojų preferencijas?

4.3. Santykio kūrybiškumo problema

Žymiausią STRATA indėlio teisėkūros procese dalį sudaro atskirų duomenų, statistinių rodiklių citavimas, nors, apskritai teigtume, STRATA darbo visumoje duomenų rinkimas ir statistikos tabuliuojimas nėra esminis komponentas. Kaip tik priešingai: preliminari STRATA darbo peržvalga leidžia susidaryti įspūdį, kad darbe dažniausiai remiamasi jau kitų šaltinių sugeneruotais pirminiais duomenimis, kurie tik perkeliami, cituojami ar kitaip referuojami; STRATA, antai, perteikia duomenis, remiasi duomenimis iš Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS), gautais iš „Sodros“ ir pan. Pačios STRATA iniciatyva sukaupti duomenys nesudaro reikšmingos dalies STRATA intelektualinės produkcijos visumoje, nors fiksuota ir pavienių pačios STRATA atliktų apklausų. Dažniausi STRATA produkcijos žanrai yra apžvalga, analizė, ataskaita ir kiti konceptualiai antriniai, apibendrinantys, išvadas konstruojantys ir rekomendacijų siekiantys, labiau sofistikuoti, pažangesni produktai. Tokio pobūdžio pirminiai duomenys, be abejo, patenka į informacijos, reikalingos įrodymais pagrįstiems viešosios politikos sprendimams

priimti, kategoriją, tačiau paaiškėjusi situacija suponuoja klausimą, kodėl teisėkūros užribyje lieka suinteresuotoms šalims teikiamos ekspertinės institucijos rekomendacijos, kurios pagal STRATA funkcijų apibrėžtį įstatymuose ir norminiuose aktuose irgi turėtų atsispindėti teisės raštuose, projektuose ir jų lydimojoje medžiagoje. Darytina prielaida, kad STRATA darbo visumoje statistinių rodiklių citavimo, perteikimo komponentas yra toks ryškus, taip dominuoja tarp atskirų prezentacijų, kad teisėkūros institutų tendencija remtis būtent ta STRATA darbo dalimi yra organiška, dėsninga ir natūrali. Patvirtinti ar paneigti šią hipotezę ir būtų kito straipsnio objektas. Tik pažymėtina, kad konceptualiai sudėtingesnis turinys, išvados, apibendrinimai, rekomendacijos taip pat yra integralus STRATA tyrimų (bent jau jų projektų) segmentas.

Išvados ir rekomendacijos

Šiame straipsnyje siekta iširti, kokia yra konkreti STRATA siūlomų „tinkamų ir laiku priimamų sprendimų“ skverbtis lauke, kokie jų faktiniai rezultatai Lietuvos švietimo sistemoje 2018–2020 m. laikotarpiu.

Dėl savo produkcijos STRATA yra pateisinamas, reikalingas ir net būtinas institutas Lietuvos valstybės vadovybės informacinės savirūpos visumoje. Tai yra santykinai reikšmingą patirtį turinti institucija; jos legitimumą pateisina abejonė, ar privatūs institutai (ir kaip jie tai finansuotų?) imtųsi atitinkamų perspektyvinių, probleminių tyrimų. Taip pat reikšminga, kad STRATA bendradarbiauja su vietiniais ir tarptautiniais partneriais, rengia bendrus tyrimo projektus.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad STRATA indėlis į švietimo politikos sprendimų genezę yra menkas. Dažniausiai naudojamosi pirminiais STRATA surinktais duomenimis, bet ne STRATA daromomis išvadomis ar rekomendacijomis. Tai ir apsunkena identifikavimą, ar STRATA duomenys diktuoja temas, ar duomenys tik susirasti kaip argumentas temoms, kurios jau buvo iš anksto nuspręstos. Kita vertus, neatmestina, kad esama teisės aktų, kurių šio tyrimo duomenų rinkimo mechanizmas neapėmė, gal net esama charakteringesnių pavyzdžių, kurie į šios analizės akiratį nepateko. Neabejotina, kad STRATA darbai skaitomi ir turi apčiuopiamos įtakos, nors ne viskas raštu paminima dokumentuose, lydimojuose raštuose. Tam tikrų duomenų galima aptikti darbo grupių juodraščiuose, parengiamuosiuose esikuose (atliekant tyrimą susipažinta su bent nuo 2020 m. kovo mėn. vis teberengiama 2021–2030 m. švietimo plėtros programa, jos bendradarbių posėdžių protokolais).

Tyrimas parodo, kad esama tam tikro juridinės apibrėžties vienpusiškumo: STRATA įstatuose išsamiai nusakoma, kokias funkcijas ši įstaiga vykdo, kokį turinį generuoja, į kokias temas orientuojasi. Tačiau jokiuose teisės aktuose neminimi atskiri subjektai, kuriems reikia su tuo turiniu bent susipažinti, į prognozes ir rekomendacijas įsiklausyti. Tikslinga naujai parengtuose teisės aktuose nurodyti bent tuos subjektus, kurie labiausiai formuoja nacionalinę švietimo politiką.

Literatūros ir šaltinių sąrašas

Aiškinamasis raštas prie 2020 metų biudžeto vykdymo ataskaitų. Vyriausybės strateginės analizės centras, 2020.12.31.

Prieiga per internetą: https://strata.gov.lt/images/documents/ataskaitos/finansu/2020_IV_ketv_biudzetas.pdf. Žiūrėta 2021-09-14.

Andersen, Svein S.; Burns, Tomas R. The European Union and the Erosion of Parliamentary Democracy: A Study of Post-Parliamentary Governance. In: *The European Union: How Democratic Is It* / Eds. S. S. Andersen, K. A. Eliassen. London: Sage, 1996, p. 227–251. <https://dx.doi.org/10.4135/9781446279434.n13>

Atkočiūnienė, Zenona; Janiūnienė, Erika. Informacijos valdymas viešajame sektoriuje: Lietuvos ministerijų atvejis. *Informacijos mokslai*, 2013, t. 64, p. 35–51. <https://doi.org/10.15388/Im.2013.0.1601>

- Banks, Gary. Evidence-Based Policy Making: What is It? How Do We Get It? *ANU Public Lecture Series, Presented by ANZSOG*. Canberra, February 2009. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=1616460>. Žiūrėta 2021-08-24.
- Bauraitė, Rasuolė. Mokytojų streikas atskleidė skaudžią tiesą: kantrybės taurė jau perpildyta. *lrytas.lt*, 2018.11.29. Prieiga per internetą: <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2018/11/29/news/mokytoju-streikas-at-skleide-skaudzia-tiesa-kantrybes-taure-jau-perpildyta-8398554/>. Žiūrėta 2021-09-14.
- Boaz, Annette; Grayson, Lesley; Levitt, Ruth; Solesbury, William. Does Evidence-Based Policy Work? Learning from the UK Experience. *Evidence & Policy*, 2008, Vol. 4, No. 2, p. 233–253. <https://doi.org/10.1332/174426408784614680>
- Christensen, Johan. Expert Knowledge and Policymaking: A Multi-Disciplinary Research Agenda. *Policy & Politics*, 2021, Vol. 49, No. 3, p. 455–471. <https://doi.org/10.1332/030557320X15898190680037>
- Cooper, Armanda; Levin, Ben; Campbell, Carol. The Growing (But Still Limited) Importance of Evidence in Education Policy and Practice. *Journal of Educational Change*, 2009, Vol. 10, No. 2, p. 159–171. <https://doi.org/10.1007/s10833-009-9107-0>
- Davies, Huw; Nutley, Sandra; Smith, Peter. Introducing Evidence-based Policy and Practice in Public Services. In: *What Works? Evidence-based Policy and Practice in Public Services* / Eds. Huw T. O. Davies, Sandra M. Nutley, Peter C. Smith. Bristol: Policy Press, 2000. p. 1–11.
- Dėl aukštųjų mokyklų ir užsienio valstybių aukštųjų mokyklų filialų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo, vertinamųjų sričių ir rodiklių patvirtinimo*. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras, 2019 m. gruodžio 19 d. įsakymas Nr. V-1529. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/568e-eae022a011eab86ff95170e24944?positionInSearchResults=3&searchModelUUID=3b948f77-b832-4203-bb5e-7ab1251709d>. Žiūrėta 2021-09-14.
- Dėl bendrųjų programų atnaujinimo gairių patvirtinimo*. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras, 2019 m. lapkričio 18 d. įsakymas Nr. V-1317. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e1e6cca00a4211eaa727fba41f42a7e9?positionInSearchResults=0&searchModelUID=a7f22171-4a07-414b-b5b0-3360cac79d76>. Žiūrėta 2021-09-14.
- Dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 9, 15, 74, 75, 77, 79, 82, 83 straipsnių pakeitimo, papildymo 83-1 straipsniu ir 76 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui*. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2019 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 939. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/cc828154d85711e98bb2b994315c7101?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=8cf8ce95-453a-4a08-919e-c0d900a52553>. Žiūrėta 2021-09-14.
- Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. XIII-198 5 priedo pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 56 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto*. Lietuvos Respublikos Prezidentas, 2018 m. gruodžio 26 d. aiškinamasis raštas Nr. XIII-3031. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/b3f74850f96911e8be92ccfb16c113e3?positionInSearchResults=5&searchModelUUID=6a7ab5fc-9a67-4843-910e-e8eab5c90210>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projekto*. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2019 m. kovo 28 d. lydraštis Nr. SR-1177. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/d76b5ae1516311e98bc2ba0c0453c004?positionInSearchResults=10&searchModelUUID=4b571394-90cd-49f2-a209-755e1ec02d19>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projekto*. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2019 m. balandžio 8 d. lydraštis Nr. SR-1338. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/0b085e1059f811e9a461a9899f91e827?positionInSearchResults=14&searchModelUUID=4b571394-90cd-49f2-a209-755e1ec02d19>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projekto teikimo*. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2018 m. lapkričio 23 d. lydraštis Nr. SR-4953. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/f257a491eed11e89d4ad92e8434e309?positionInSearchResults=16&searchModelUUID=5a-a5e94e-82c0-4364-9549-a37d6adada2d>. Žiūrėta 2021-08-14.

- Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. lapkričio 22 d. nutarimo Nr. 947 „Dėl Valstybinių universitetų tinklo optimizavimo plano įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ pakeitimo.* Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2020 m. vasario 12 d. nutarimas Nr. 122. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/2947c6714f2711eaa1dfa55695c2be13?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=3bdaca74-1a6c-44a8-9ca0-6266034d6374>. Žiūrėta 2021-09-14.
- Dėl mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo.* Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2018 m. liepos 11 d. nutarimas Nr. 679. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/acd82c9188fa11e8aa33fe8f0fea665f?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=c1a-c9d51-a33e-4277-969b-4829613360c8>. Žiūrėta 2021-09-14.
- Dėl Šiaulių universiteto reorganizavimo prijungimo prie Vilniaus universiteto būdu.* Lietuvos Respublikos Seimas, 2020 m. birželio 25 d. nutarimas Nr. XIII-3143. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/117e7f40b79e11ea9a12d0dada3ca61b>. Žiūrėta 2021-09-14.
- Dėl teikimo siūlyti Lietuvos Respublikos Seimui reorganizuoti Šiaulių universitetą prijungimo prie Vilniaus universiteto būdu ir Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Šiaulių universiteto reorganizavimo prijungimo prie Vilniaus universiteto būdu“ projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui.* Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2020 m. birželio 10 d. nutarimas Nr. 581. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/da88ea01abce11ea8aadde924aa85003?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=8cf8ce95-453a-4a08-919e-c0d900a52553>. Žiūrėta 2021-09-14.
- Dėl Vyriausybės programos įgyvendinimo plano vykdymo pažangos iki 2020 m. II ketv. pabaigos ataskaitos.* Prieiga per internetą: https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/ATASKAITA_2020%20m_%20II%20ketv_pazanga.pdf. Žiūrėta 2022-01-13.
- Dėl Vyriausybės programos įgyvendinimo plano vykdymo pažangos iki 2020 m. III ketv. pabaigos ataskaitos.* LRV.lt. Prieiga per internetą: https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/ATASKAITA_LRV%20plano%20vykdymas_2020%20m_%20III%20ketv.pdf. Žiūrėta 2021-09-14.
- Dėl 2019 metais priimamų į profesinio mokymo įstaigas mokinių preliminaraus skaičiaus patvirtinimo.* Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2019 m. kovo 1 d. nutarimo projektas Nr. 19-2285. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/ea2bde603c2911e98893d5af47354b00?jfwid=g979e25tw>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Dėl 2019 metais priimamų į profesinio mokymo įstaigas mokinių preliminaraus skaičiaus patvirtinimo (TAP-19-457; TAIS NR. 19-3840).* Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, 2019 m. balandžio 2 d. pažyma Nr. NV-899. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/c7d89824550c11e98bc2ba0c0453c004?positionInSearchResults=13&searchModelUUID=4b571394-90cd-49f2-a209-755e1ec02d19>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 10 d. nutarimo Nr. 876 „Dėl Stipendijos mokėjimo ir materialinės paramos skyrimo mokiniui, kuris mokosi pagal profesinio mokymo programas siekdamas įgyti pirmąją kvalifikaciją, tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ projekto.* Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2020 m. rugpjūčio 11 d. teikimas Nr. SR-3702. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/85cf1f21dc6611ea8f4ce1816a470b26?positionInSearchResults=44&searchModelUUID=0727f020-c6da-4e21-b7bc-23413cd13991>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Dėl preliminaraus universitetinių studijų valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų, į kurias 2020 metais priimami studentai, skaičiaus, studijų stipendijų skaičiaus ir skiriamo valstybės finansavimo.* Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras, 2020 m. balandžio 9 d. įsakymas Nr. V-538. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/01c03f317a9a11eaa38ed97835ec4df6?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=3aedd24f-6ec8-463b-adc9-be16cb940343>. Žiūrėta 2021-09-14.
- Elken, Mari. Expert Group Institutionalization and Task Expansion in European Education Policy-Making. *European Educational Research Journal*, 2018, Vol. 17, No. 3, p. 335–348. <https://doi.org/10.1177/1474904117720406>
- Fischer, Frank. *Technocracy and the Politics of Expertise*. London: Sage Publications, 1990.
- Gaučaitė, Modesta. Monkevičius pripažįsta: Lietuvos universitetų jungtuvės Europoje būtų priskiriamos nesėkmės atvejams. *LRT.lt*, 2019.05.20. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1059603/monkevicius-pripazista-lietuvos-universitetu-jungtuves-europoje-butu-priskiriamos-nesekmes-atvejams>. Žiūrėta 2021-09-14.

- Gaučaitė, Modesta. 6 reformos: švietimo srityje išvelgia pernelyg optimistinių tikslų ir netgi sabotą. *LRT.lt*, 2019.10.09. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1104340/6-reformos-svietimo-srityje-izvelgia-pernelyg-optimistiniu-tikslu-ir-netgi-sabotaza>. Žiūrėta 2021-09-14.
- Honig, Meredith I. The New Middle Management: Intermediary Organizations in Education Policy Implementation. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 2004, Vol. 26, No. 1, p. 65–87. <https://doi.org/10.3102/01623737026001065>
- Honig, Meredith I.; Coburn, Cynthia. Evidence-Based Decision Making in School District Central Offices: Toward a Policy and Research Agenda. *Educational Policy*, 2008, Vol. 22, No. 4, p. 578–608. <https://doi.org/10.1177/0895904807307067>
- Kulakauskas, Antanas. Baziniai mokslo ir studijų politikos principai bei jų praktinio taikymo politikos kaita Lietuvoje 1990–2018 metais, arba kodėl Lietuvos mokslas ir studijos neišvengia magistralinį sėkmingos raidos kelią. *Darbai ir dienos*, 2019, t. 71, p. 103–117. <https://doi.org/10.7220/2335-8769.71.5>
- Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 82 straipsnio pakeitimo ir įstatymo papildymo 821 straipsniu įstatymas. Vilnius, 2020 m. gegužės 28 d. Nr. XIII-2991. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=72zogkvkx&documentId=38cf1762a4ea11eaa51db668f0092944&category=TAD>. Žiūrėta 2021-09-14.
- Lietuvos Respublikos Seimas: teisės aktų duomenų bazė. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/documentSearch/lt>
- Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 76 ir 82 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo Nr. VIII-450 36 ir 38 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas. Lietuvos Respublikos Prezidentas, 2020 m. gegužės 25 d. Nr. XIII-4884. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/ce85fa609e8411eaa51db668f0092944?positionInSearchResults=80&searchModelUUID=0727f020-c6da-4e21-b7bc-23413cd13991>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 5, 14, 21, 29, 30, 34 ir 36 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 45-1 straipsniu įstatymas. Lietuvos Respublikos Seimas, 2020 m. birželio 30 d. įstatymas Nr. XIII-3268. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a396c630c07711eaae0db016672cba9c>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 2, 7, 8, 9, 24, 33, 36, 47, 67 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. Vilnius, 2020 m. rugsėjo 23 d. Nr. XIII-5219. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/feab8730fd9511eab72ddb4a109da1b5?positionInSearchResults=34&searchModelUUID=0727f020-c6da-4e21-b7bc-23413cd13991>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d. Nr. I-1489. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1480/asr?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=169cc356-c5a2-4baa-9a00-c2e8b086b94b>
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos 2018–2020 metų strateginis veiklos planas, 2018 m. sausio 16 d. Prieiga per internetą: <https://lrk.lrv.lt/uploads/lrvk/documents/files/2018-2020%20LRVK%20strateginis%20veiklos%20planas.pdf>. Žiūrėta 2021-10-19.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė: 2019 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2020 kovo 25 d. Prieiga per internetą: <https://lrk.lrv.lt/uploads/main/documents/files/veiklos%20ataskaita%202019.pdf>. Žiūrėta 2021-09-14.
- Moore, Alfred; MacKenzie, Michael K. Policy Making during Crises: How Diversity and Disagreement Can Help Manage the Politics of Expert Advice. *BMJ: British Medical Journal*, 2020, Vol. 371, p. 1–3. <https://doi.org/10.1136/bmj.m4039>
- Norkus, Zenonas. Akademinis mokslas ir demokratija. *Politologija*, 2001, t. 4, Nr. 24, p. 1–50. Taip pat prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:j.04~2001~1367159108227/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
- Nuo sausio 1-osios MOSTA savininko pareigas ir teises įgyvendina Vyriausybės kanceliarija. Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA). Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/lt/component/content/article/8-naujienos/295-vyriausybe-prite-re-mosta-pertvarkymui>. Žiūrėta 2021-09-14.

- Nutarimas dėl biudžetinės įstaigos Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro pertvarkymo į viešąją įstaigą ir turto investavimo.* Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2016 m. lapkričio 16 d. Nr. 1151. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/92c91131b24f11e6a3e9de0fc8d85cd8?jfwid=96t6tbqn2>. Žiūrėta 2021-10-19.
- Nutarimas dėl viešosios įstaigos Vyriausybės strateginės analizės centro įstatų patvirtinimo.* Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2019 m. liepos 31 d. Nr. 802. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/52642e24b74e11e982dae1db4290b1a9?jfwid=96t6tbqn2>. Žiūrėta 2021-10-19.
- Pedagogų poreikio planavimo sistemos tobulinimas.* Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA). Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/lt/apie-mus/projektai/pedagogu-poreikio-planavimo-sistemos-tobulinimas>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Pirminė etatinio apmokėjimo poveikio apžvalga.* Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA), 2018 m. lapkričio 13 d. Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/images/pedagogai/2018-11-14-pirminė-etatinio-apzvalga.pdf>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Pristatytos Vyriausybės 6 struktūrinės reformos.* Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2018.04.16. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/naujienos/3059-pristatytos-vyriausybes-6-strukturines-reformos>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Profesinis mokymas Lietuvoje 2019.* Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA), 2020. Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/svietimo-politika/20200424-profesinis-mokymas-lietuvoje-2019.pdf>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Profesinio mokymo, studijų ir mokslo būklės apžvalga Šiaulių regione.* Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA), 2017 m. sausis. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/MSI/Siauliu%20regiono%20svietimas%202017-01-18.pdf>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Radaelli, Claudio M. The Public Policy of the European Union: Whither Politics of Expertise? *Journal of European Public Policy*, 1999, Vol. 6, No. 5, p. 757–774. <https://doi.org/10.1080/135017699343360>
- Seimo rinkimų programa 2016 m. Darnus švietimas ir kultūra.* Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga. Prieiga per internetą: <https://www.lvzs.lt/lt/apie-mus/programa/2016-m-lr-seimo-rinkimai>. Žiūrėta 2022-01-13.
- Sin, Chih Hoong. The Role of Intermediaries in Getting Evidence into Policy and Practice: Some Useful Lessons from Examining Consultancy-Client Relationships. *Evidence & Policy: A Journal of Research, Debate and Practice*, 2008, Vol. 4, No. 1, p. 85–103. <https://doi.org/10.1332/174426408783477828>
- Solesbury, William. *Evidence Based Policy: Whence it Came and Where it's Going*. London: ESRC UK Centre for Evidence Based Policy and Practice, 2001.
- Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2020 metų veiklos ataskaita.* Vilnius, 2021.03.29. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/Ministerijos%20veiklos%20ataskaitos/%C5%A0svietimo%2C%20mokslo%20ir%20sporto%20ministerijos%202020%20m_%20veiklos%20ataskaita.pdf. Žiūrėta 2021-09-14.
- Švietimo politika.* Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA). Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/lt/svietimo-politika/vykdomos-veiklos>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Švietimo struktūrinė reforma: viena iš 6 reformų naujam Lietuvos šimtmečiui.* Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/Svietimo%20reformos.pdf>. Žiūrėta 2021-08-14.
- Švietimo struktūrinė reforma: švietimą įdarbiname ateičiai.* Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2018.04.19. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/web/lt/pranesimai_spaudai/svietimo-strukturine-reforma-svietima-idarbiname-ateiciai. Žiūrėta 2021-08-14.
- Tellmann, Silje Maria. *Experts in Public Policymaking: Influential, Yet Constrained. PhD Thesis Centre for the Study of Professions.* Oslo and Akershus University College of Applied Sciences, 2016. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Silje-Maria-Tellmann/publication/319328686_Experts_in_public_policymaking_influential_yet_constrained/links/59ad70fd458515d09ce18013/Experts-in-public-policymaking-influential-yet-constrained.pdf. Žiūrėta 2021-08-24.

Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2014. Prieiga per internetą: https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2018/04/Valstybine-svietimo-strategija-2013-2020_svietstrat.pdf. Žiūrėta 2022-01-13.

Žmogiškasis kapitalas Lietuvoje 2019: kryptis – ateities darbo rinka. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA). Prieiga per internetą: https://strata.gov.lt/images/tyrimai/20191231_zmogiskasis_kapitalas_lietuvoje.pdf. Žiūrėta 2021-08-14.

Žmogiškųjų išteklių būklės ataskaita 2018. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA), 2018. Prieiga per internetą: http://lksa.lt/wp-content/uploads/2019/02/ZMOGISKUJU_ISTEKLIU_BUKLES_ATASKAITA_2018.pdf. Žiūrėta 2021-08-14.

6 struktūrinės reformos – naujam Lietuvai. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Prieiga per internetą: <https://lr.lt/uploads/main/documents/files/LRV%206%20strukturines%20reformas.pdf>. Žiūrėta 2022-01-13.